KAUNO MIESTO MUZIEJUS

Lietuvos muzikos paveldo tyrimai

Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyrius

Research of Lithuanian Music Heritage

Kaunas Department of the Lithuanian Composers' Union

KAUNO
MIESTO
MUZIEJUS

Lietuvos muzikos paveldo tyrimai

Lietuvos
kompozitorių
sąjungos
Kauno skyrius

Research of Lithuanian Music Heritage

Kaunas Department
of the Lithuanian
Composers' Union

Sudarytoja **dr. Aušra Strazdaitė-Ziberkienė**

Redaktorė **Ilona Čiužauskaitė**

Anglų kalbos redaktorė **Skaistė Aleksandravičiūtė**

Leidinio recenzentė **dr. Ulrika Varankaitė**

Leidinio dizainas ir maketas **S. Jokužio leidykla-spaustuvė**

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-8164-12-1

© Kauno miesto muziejus, 2021

Turinys

Pratarmė 4

Giedrius Kuprevičius.
Kauno kompozitorių ir muzikologų skyriaus aušra:
arčiau liaudies, toliau nuo valdžios 7

Zita Bružaitė.
Kompozitoriaus Algimanto Kubiliūno
muzikinis portretas 11

dr. Rūta Gaidamavičiūtė.
Vidmanto Bartulio portretas 14

Dainora Merčaitytė.
Zitos Bružaitės kūrybinis portretas 20

dr. Aušra Strazdaitė-Ziberkienė.
Festivalis „Iš arti“: ištakos ir raida 24

Summary 38

Autoriai 40

PRATARMĖ

Leidinyje „Lietuvos muzikos paveldo tyrimai: Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyrius“ publikuojami straipsniai, parengti pagal Kauno miesto muziejaus Miko ir Kipro Petrauskų namuose vykusioje konferencijoje „Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyrius: paveldas ir dabartis“ (2021) skaitytus pranešimus.

Tai trečiasis šios serijos leidinys. Pirmo leidinio „Lietuvos muzikos paveldo tyrimai: rinkiniai, asmenybės, tarpdalykinės sąsajos“ (2018, Kauno miesto muziejus, ISBN 978-609-8164-07-7) straipsniai parengti pagal 2016 ir 2017 m. konferencijose skaitytus pranešimus, antrojo leidinio „Lietuvos muzikos paveldo tyrimai: valstybingumo idėjos ir religinis paveldas“ (2019, Kauno miesto muziejus, ISBN 978-609-8164-11-4) – pagal 2018 ir 2019 m. konferencijose skaitytus pranešimus.

Rinkinyje publikuojami moksliniai tyrimai ir eseistinio pobūdžio tekstai, kuriuos pateikė Lietuvos muzikos ir teatro akademijos, Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazijos, Lietuvos kompozitorių sąjungos ir Kauno miesto muziejaus tyrėjai.

2021 metų konferencijos tema pasirinktas bene labiausiai istorines-politines įtakas pajutusios kūrybinės organizacijos – Lietuvos kompozitorių sąjungos (toliau – LKS) Kauno skyrius, minintis savo 50-metį. Sovietmečiu Lietuvos kompozitorius vienijo 1941 m. įkurta Kompozitorių sąjunga – skėtinė SSRS Kompozitorių sąjungos organizacija, kurios organizacinio komiteto pirmininku buvo paskirtas kompozitorius Juozas Gruodis. Tokias kūrybines organizacijas steigė Komunistų partijos funkcionieriai, siekdami užtikrinti ideologinį vadovavimą.

Svarbu pabrėžti, kad Lietuvos kompozitorių sąjungos nereikėtų vertinti vien tik kaip skėtinės sovietmečio organizacijos. Dar 1936 m. dalis Lietuvos kompozitorių susivienijo į kūrybinę organizaciją ir prisijungė prie 1922 m. Zalcburge įkurtos Tarptautinės šiuolaikinės muzikos draugijos (*International Society for Contemporary Music*, ISCM), įsteigdami Tarptautinės šiuolaikinės muzikos draugijos Lietuvos sekciją. Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, šios sekcijos veikla nutrūko. Pirmosios Lietuvos Respublikos metais veiklą pradėjusių lietuvių kompozitorius vienijusių organizacijų – Tarptautinės šiuolaikinės muzikos draugijos Lietuvos sekcijos ir savarankiškos LKS – veikla buvo atnaujinta tik 1989 m.

Šiandien dvylika narių vienijantis LKS Kauno skyrius savo veiklą pradėjo 1971 m. nuo penkių narių, iš jų net keturi gimė arba gyveno Pirmojoje Lietuvos Respublikoje, o savo veikla ir vertybėmis visi jie buvo ir yra tikri nepriklausomos Lietuvos menininkai. Ilgaamžis kompozitorius, dirigentas ir vargonininkas Jonas Dambrauskas (1892–1982) buvo baigęs Varšuvos muzikos institutą, dirbo Valstybės teatre, vadovavo draugijos „Gabija“, Kauno Įgulos bažnyčios chorui, Kauno universiteto, KPI studentų chorams. 1939 m. Valstybės teatre jis dirigavo savo redaguotą Miko Petrausko operą „Eglė“. Jo sukurta „Malda už Tėvynę“ buvo pradedama Kauno radiofono programa. Kitam ilgaamžiam kompozitoriui, pedagogui Viktorui Kuprevičiui (1901–1992) Kaunas visada liks dėkingas už šio miesto kariliono restauravimą ir koncertavimą drauge su sūnumi, jauniausiu „startinio“ penketo nariu Giedriumi Kuprevičiumi (1944). Be to, V. Kuprevičius dirbo muziejuose, teatre, dėstė. Kompozitoriaus ir etnomuzikologo Vlado Švedo (1934–2012) gausi kūrybinė veikla buvo derinama su pedagogine ir darbu muziejuje. Net du iš penkių narių ir šiandien yra aktyvūs Kauno muzikinio gyvenimo dalyviai – kompozitoriai ir pedagogai Algimantas Kubiliūnas (1939) bei pirmasis skyriaus vadovas Giedrius Kuprevičius (1944).

Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyrius 2021 metais. Iš kairės sėdi: Giedrius Kuprevičius ir Algimantas Kubiliūnas, stovi: Dalia Kairaitytė, Raimundas Martinkėnas, Alina Ramanauskienė, Kristina Mikuličiūtė-Vaitkūnienė, Giedrė Pauliukevičiūtė, Zita Bružaitė, Aušra Strazdaitė-Ziberkienė, Viltė Žakevičiūtė, Algirdas Brilius.

Fot. Laimutis Brundza, Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus archyvas

Šiuo metu Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriui priklauso skirtingų kartų ir skirtingas veiklas vykdantys kompozitoriai Algirdas Brilius, Zita Bružaitė, Giedrė Pauliukevičiūtė, Dalia Kairaitytė, Algimantas Kubiliūnas, Giedrius Kuprevičius, Raimundas Martinkėnas, Viltė Žakevičiūtė ir muzikologai dr. Darius Kučinskas, Kristina Mikuličiūtė-Vaitkūnienė, Alina Ramanauskienė, dr. Aušra Strazdaitė-Ziberkienė. LKS Kauno skyriaus nariais buvo muzikologė Eugenija Ragulskienė (1924–1990), kompozitoriai Daiva Rokaitė-Dženkaitienė (1972–2010) ir Vidmantas Bartulis (1954–2020). Tai – ne vien pavardės, bet ir aktyvi kūrybinė, koncertinė, pedagoginė, publicistinė veikla bei Kauno kultūrinio gyvenimo kontekstas.

Konferencijos rengėjai susidūrė su šiuo metu viešojoje erdvėje skambančiais griežtais svarstymais, ar iš viso dera minėti sovietmečiu įsteigtų ir tarsi savaime populiarinusių tik sovietines vertybes organizacijų jubiliejus. Negalima neigti, kad sovietmetis Lietuvoje buvo itin kontroversiškas, bet ir negalima jo vertinti vienpusiškai. Ne paslaptis, kad kauniečiai yra tiesiog įsimylėję vadinamąjį laikinosios sostinės, tai yra Pirmosios Lietuvos Respublikos, laikotarpį, kai augo valstybingumas, mokslas ir kultūra. Čia, Kaune, brendo ir dirbo žiedas Lietuvos menininkų ir mokslininkų, kurių vyresnioji karta buvo išsilavinusi Vakarų Europos, Lenkijos ir Rusijos imperijos universitetuose. Augimas ir branda buvo nutraukti – Antrasis pasaulinis karas, nacių ir sovietų okupacijos lėmė, kad didelė dalis Lietuvos menininkų žuvo, buvo ištremti arba pasitraukė į Vakarus. O tie, kurie liko „šiapus“, prisitaikė arba buvo priversti prisitaikyti prie sovietinės ideologijos. Dėl visų šių priežasčių šį jubiliejų dera minėti ir būtina apie tai diskutuoti.

Konferencijos pranešimai atskleidė LKS Kauno skyriaus veiklos pradžią, pristatė kompozitorių kūrybinius portretus, tarptautinio festivalio „Iš arti“ veiklą. Kiek ironiško pavadinimo prane-

šimu „Kauno kompozitorių ir muzikologų skyriaus aušra: arčiau liaudies, toliau nuo valdžios“ konferenciją pradėjo Giedrius Kuprevičius. Jis pabrėžė kartu su kompozitoriais ir muzikologais rašomą Kauno miesto istoriją, renginių, premjerų, muzikologijos darbų įtaką miesto kultūrai ir kartu pranešime atskleidė skyriaus kūrimosi detales. Net keletas pranešimų buvo skirti kūrybiniams kompozitorių portretams. Daugiau nei penkis dešimtmečius kuriančio Algimanto Kubiliūno muzikinį portretą pristatė kompozitorė Zita Bružaitė, akcentuodama jo kūryboje šiuolaikinių komponavimo technikų ir lietuvių liaudies muzikos susijungimą. Muzikologė Rūta Gaidamavičiūtė pristatė Vidmanto Bartulio kūrybinį portretą, pabrėžė jo asmenybės bruožų ir kūrybos ryšį. Muzikologė Dainora Merčaitytė pristatė itin daugiaplanį Zitos Bružaitės kūrybinį portretą ir, atsižvelgdama į pačios kompozitorės savo kūrybos skirstymą į „iš galvos“ ir „iš širdies“, ieškojo jos kūrybos sėkmės paslapčių bei užšifruotų prasminių kodų. Muzikologė Beata Baublinskienė pranešime „Kauno kompozitoriai – Eduardo Balsio mokiniai“ kalbėjo apie keturis skyriaus kompozitorius: G. Kuprevičių, D. Kairaitytę, V. Bartulį ir A. Brilių, nagrinėjo, ar mokiniai perėmė E. Balsio kūrybinę filosofiją, ar esama jo ir jų kūrybos paralelių, koks galėtų būti Kauno kompozitorių genealoginis medis ir ar yra Kaune *genius loci*? Muzikologė Aušra Strazdaitė-Ziberkienė kalbėjo apie šiuolaikinės muzikos festivalį „Iš arti“. Pranešime ji analizavo jo raidą nuo kauniečių muzikai propaguoti skirto iki plačią šiuolaikinės muzikos amplitudę pristatančio festivalio ir išskirtinai Kauno kompozitorių muzikos vietos jame.

dr. Aušra Strazdaitė-Ziberkienė

Kauno kompozitorių ir muzikologų skyriaus aušra: arčiau liaudies, toliau nuo valdžios

Giedrius Kuprevičius Lietuvos kompozitorių sąjunga

Penkiasdešimt metų Kauno kompozitorių ir muzikologų skyriui – tai ir pusė amžiaus muzikinės miesto istorijos, kurioje įrašyta daugybė įvairios reikšmės muzikinio gyvenimo įvykių: nuo Kaune gyvenančių ir kuriančių kompozitorių naujų kūrinių premjerų, publikuotų muzikologų darbų, bendrų kultūros reikalų aktyvinimo ir įvairių problemų sprendimo iki socialiai svarbių renginių, kuriuose dalyvauja platūs miesto gyventojų sluoksniai. Pranešime, remiantis išlikusiais to meto užrašais, atskleidžiamos nežinomos, dažnai neįtikėtinos skyriaus kūrimosi detalės, santykis su miesto valdžiomis. Nedaug narių turintis skyrius kūrybinį ir pilietinį judrumą išsaugojo iki šiol.

Daug metų rašytame dienoraštyje randu gausybę visiškai užmirštų, tuomet nereikšmingų ir kasdieniškų įvykių, nuotykių, nuomonių ir vertinimų. Žinių aptikau ir apie tai, kaip buvo steigiamas Kauno kompozitorių ir muzikologų skyrius. Idėja kurti Kaune gyvenančius kompozitorius ir muzikos kritikus vienijantį darinį 1971 m. kilo Eduardui Balsiui. Kai tapo aišku, kad tolesnis mano gyvenimas susietas su Kaunu – čia gimiau, čia gyveno mano tėvai, Žaliakalnyje turėjome sodelį ir patogų kūrybiniam darbui namą, o nevaldomo azarto kupina mano veikla jau buvo matoma ir Vilniuje, ir dar buvo gyvi pokariu Kaune veikusios Tarybų Lietuvos kompozitorių sąjungos prisiminimai, tęstinumas, istorijos gausinimas, kauniečių indėlio į bendrą lietuviškos muzikos aruodą pripažinimas ir sudarė skyriaus steigimo idėjos pagrindą. E. Balsys taip ir pasakė – steigiame skyrių Kaune, tu būsi atsakingasis sekretorius, tik viena bėda – vadovas privalo būti Komunistų partijos narys. „O ar būtina?“ – tuomet paklausiau, nes E. Balsys vadovavo Kompozitorių sąjungai būdamas nepartinis. Jis atsakė: „Mano atveju tai statistika.“

Supratau, kad tuometei valdžiai buvo paranku remtis ir tokiu faktu – ne visi mūsų vadovai yra komunistai. Štai, pavyzdžiui, Kompozitorių sąjungai vadovauja ne partijos narys. Tokių ne partijos narių buvo ir kituose vadovų krėsluose. Tačiau man, jaunam specialistui, ši malonė nebuvo suteikta ir teko žaibiškai tapti TSKP nariu, galima sakyti, telefoninės teisės būdu, per porą valandų.

Paraleliai vyko ir skyriaus steigimo procesas. 1971 m. pavasarį, kiek prisimenu, keitėsi sąjungos pirmininkas – E. Balsys baigė kadenciją, į jo vietą stojo komunistas Vytautas Laurušas, skyrius buvo įsteigtas greitai, valingu aukščiau stovinčių jėgų potvarkiu, iškilo patalpų klausimas.

Atsivertęs 1971 m. dienoraštį randu tokius įrašus: birželio 7 d. buvau išrinktas Kauno kompozitorių skyriaus sekretoriumi. Komiška dar ir tai, kad Kompozitorių sąjungos nario bilietą su TSRS kompozitorių sąjungos pirmininko Tichono Chrenikovo parašu gavau tik po pusmečio, birželio 23-iąją. Lietuvos kompozitorių sąjunga buvo sąjunginės sąjungos dalis ir savo nario dokumentą įsteigė tik šaliai atgavus valstybingumą.

Tuo metu, t. y. 1971-aisiais, režisierius Jonas Jurašas Maskvos „Sovremenniko“ teatre repetavo Williamo Shakespeare’o „Makbetą“, kuriam rašiau muziką. Spektaklis premjeros neišvydo, nes radikalus režisūrinis sprendimas su veršio krauju ir koviniais šunimis net tuomet gana pažangiems to teatro aktoriams pasirodė pernelyg šokiruojantis ir kai kurie jų paskelbė boikotą. Po peržiūros teatro meno taryba uždraudė jį rodyti publikai. Tai pasakoju, nes nuo šių dienų nutolusiems įvykiams svarbus ir fonas, kuriame

Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyrius 1971 metais. Iš kairės: Giedrius Kuprevičius, Algimantas Kubiliūnas, Jonas Dambrauskas, Vladas Švedas ir Viktoras Kuprevičius.

Kauno miesto muziejaus fondai

jie vyko. Kai tik pradėjęs dirbti naujo skyriaus vadovas tampa skandalingo spektaklio Maskvoje dalyviu, aidai pasiekia ir Kauną. Tačiau čia suveikė tam tikri svertai, o gal ir tai, kad buvau partinis, todėl susieti skandalą Maskvoje su vos prasidėjusia Kauno kompozitorių veikla niekam nekilo jokio noro. Teisybės dėlei turiu pasakyti, kad nepaisant ideologinių varžtų ir baimių, Kaune kūrybinis klimatas buvo gerokai gaivesnis nei tuo metu sostinėje, nors ir joje laisvamanių nepersekiojo. Ką jau kalbėti apie Maskvą.

Viskas greitai aprimo ir pradėta ieškoti patalpų skyriui. Tuo reikalu Centro komiteto Kultūros skyrius pavedė rūpintis jame instruktoriumi dirbusiam kompozitoriui Povilui Dikčiui (1933–1991). Jau ir ruduo atslinko, o patalpų vis nėra ir nėra. Nutiko juokingas dalykas – į mūsų namus Rokiškio gatvėje atvyko telefonistas su telefono aparatu ir klausia, kur galįs pastatyti Kompozitorių sąjungos Kauno skyriui valdžios nurodymu skirtą telefoną. Skambinu P. Dikčiui. Jis sako: „Puiku. Tegu stato.“ Aš jam: „Bet mes neturime patalpų“. – „Niekis, – jis atsako, – tegu stato jūsų namuose, o paskui perkelsim. Turėsite telefoną, atsiras ir patalpos.“ Tačiau paslaugos aš atsisakiau, ir ta galimybe pasinaudojome, kai skyriui buvo skirtos patalpos Miko ir Kipro Petrauskų namuose, kurie tuo metu tapo memorialiniu butu. Tad vargšas telefonistas tąkart su tuo, kaip vėliau paaiškėjo, slaptą mikrofoną turėjusiu naujo modelio telefonu liūdnas grįžo į savo kontorą.

Ieškant patalpų pirmasis skyriaus narių susirinkimas įvyko 1971 m. rugsėjo 6 d. Kauno menininkų namuose. Dalyvavo muzikologė Eugenija Ragulskienė, kompozitoriai Jonas Dambrauskas, Vladas Švedas, Algimantas Kubiliūnas ir mudu su tėvu – Giedrius ir Viktoras Kuprevičiai bei steigimo procesą kuravęs, visuomet taupiai pusbalsiu kalbėjęs ir į kairę pusę

Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyrius. Iš kairės: Algimantas Kubiliūnas, Vladas Švedas, Dalia Kairaitytė, Zita Bružaitė, Vidmantas Bartulis, Algirdas Brilius, Giedrius Kuprevičius, 1996 m.

Kauno miesto muziejaus fondai

galvą palenkęs mums jau pažįstamas dviejų įstaigų – Tarybų Lietuvos kompozitorių sąjungos narys ir Komunistų partijos Centro komiteto Kultūros skyriaus instruktorius P. Dikčius. Grandiozinis būsimų skyriaus darbų planas apėmė beveik viską – nuo naujų kūrinių perklausų, kurias siūlyta rengti viešai, tai ir buvo daroma tuometiniuose Profsąjungų rūmuose, iki edukacinio Muzikos fakulteto steigimo visuomenės muzikiniam skoniui lavinti, nuo konsultacijų miesto kompozitoriams mėgėjams iki koncertų vaikams, nuo Kauno muzikinio gyvenimo sklaidos medijose iki naujų muzikos kūrinių sklaidos. Planuose buvo įrašytas ir punktas kreiptis į Liaudies kūrybos rūmus, kad šie įsigytų Kauno kompozitorių kūrinių, skiriamų miesto saviveiklos kolektyvams. Siūlyta rasti būdų bendrauti su Tartu kompozitoriais – Kaunas ir Tartu tuo metu buvo besibroliuojantys miestai. Muzikologei E. Ragulskienei, kuri tuo metu tik ruošėsi tapti sąjungos nare, buvo pavesta kuruoti Kauno muzikologų sekciją. Pirmajame posėdyje aptarti ir narių buitinių reikmių klausimai, tuo metu, be prioritetinių kūrybinių, sudarę svarbią kasdienių rūpesčių dalį. Tokia buvo sovietinio gyvenimo tikrovė – šaldytuvus, automobilius ir butus kūrybinių sąjungų nariai gaudavo pagal privilegiją.

Tų pačių metų gruodžio 1–6 d. Kauno skyrius kartu su Profsąjungų rūmais surengė pirmą Kauno muzikos savaitę, skirtą TSRS 50-mečiui. Pagal tų metų madą visi kultūros renginiai, tiltų ir fabrikų atidarymai, skrydžiai į kosmosą ir darbo kolektyvų pergalės buvo skiriamos kokiems nors jubiliejams, šventėms ar šiaip visuotiniam džiaugsmui. Tokią išviršinę paskirtį turėjo ir mūsų Muzikos savaitė, tačiau jos turinys buvo

kitoks – koncertuose skambėjo nauji mūsų kompozitorių, kurių muzikinė kalba gerokai skyrėsi nuo tos, kurią girdėdavome per radijo tašką, kūriniai, o kai į sceną sulipo bardai ar roko muzikos atlikėjai, tiesa, paslėpti po „politinės dainos“ iškaba, Muzikos savaičių koncertų publikos srautus teko reguliuoti milicijai – Kęstučio gatvė prieš koncertus tapdavo nuo publikos neišvažiuojama, o žmonės lipdavo į koncertus pro langus ir katilinę.

Dokumentai byloja, kad muzikologė Elena Jokūbonienė vedė Kauno muzikinio teatro solistų koncertą, kuriame griežė ir to teatro kamerinis orkestras, įvyko saviveiklinių kompozitorių estradinių dainų vieša perklausa aptarimas. Trečią vakarą vyko Kauno kompozitorių profesionalų naujų kamerinių kūrinių perklausa su publika. A. Kubiliūno, V. Švedo ir mano kūrinius anotavo E. Ragulskienė. Šeštadienio vakarą su džiazo improvizacijomis pasirodė muzikantai iš Vilniaus ir Kauno, o sekmadienio rytas buvo skirtas muzikai vaikams – pasirodė jaunieji M. K. Čiurlionio meno mokyklos muzikantai. Paskutiniame koncerte skambėjo tik lietuvių kompozitorių kūriniai, juos atliko du mišrūs chorai, trys instrumentiniai ansambliai, šokių kolektyvai, pavieniai solistai – per 150 muzikantų. Toks įvairius žanrus ir stilius, ir ypač lietuvišką naują muziką, propaguojantis renginys vykdavo kasmet žiemą. Šalia – kasdieniai darbai. Štai, pavyzdžiui, tų pačių metų gruodžio 17 d. kompozitorius A. Kubiliūnas per pietų pertrauką supažindino su savo kūryba radijo gamyklos darbininkus. Tokie kultūriniai žygiai į gamyklas, mokyklas, bibliotekas buvo įprasta tarybinės kultūros politikos dalis. Kasmet dešimtys tokių susitikimų vykdavo ne tik Kaune, bet ir visoje Lietuvoje, įskaitant atokiausias, toli nuo kultūros centrų esančias vietoves. Skyriaus nariai labai aktyviai dalyvavo ir visos Kompozitorių sąjungos veikloje, buvo nuolatiniai įvairiausių plenumų, suvažiavimų, festivalių ir koncertų dalyviai.

Dienoraščiuose rasčiau ir daugiau užmarštin nugrimzdusių faktų, tačiau ne jie dabar svarbiausi. Kauno skyrius per pusšimtį savo veiklos metų niekada neturėjo daug narių, paprastai jų būdavo apie dešimt. Tačiau, būdami įvairūs ir kūrybiniu braižu, ir amžiumi, ir būdo savybėmis, muzikologai ir kompozitoriai veikė sutartinai. Jie dirbo atsidavę, tad skyriaus narių produktyvumas, galiu drąsiai sakyti, iki šiol yra šimtaprocentinis. Tai reta kūrybinės bendruomenės savybė, ypač dabar, kai vyrauja uždarumo ir nesusikalbėjimo nuotaikos. Vėliau, jau atgavus nepriklausomybę, skyriaus veikla nenutrūko, priešingai, ji įgavo naujų spalvų ir krypčių. Susiformavo puikus kauniečių kūrybai skirtas kasmetinis festivalis „Iš arti“ – apie jį konferencijoje bus kalbama atskirai. Skyriaus gretas papildė jaunieji muzikologai ir kompozitoriai, kurių veikla yra ryškiai matoma. Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyrius visus šiuos 50 metų labai aktyviai ir įvairiomis kryptimis dalyvavo muzikiniame miesto gyvenime, formavo vertybinį skonį, dalyvavo sprendžiant įvairias problemas, aktyviai reiškė savo nuomonę, ir ji buvo girdima. Deja, pastaruoju metu skyriaus įtaka sumenko ne dėl jos narių kaltės, o dėl bendro miesto kultūros vairavimą į savo rankas perėmusių valdininkų požiūrio. Apmaudu, kad net skirstant projektinius pinigus buvome apkaltinti tuo, kad mūsų įnašas į muzikinį miesto gyvenimą yra nepakankamas. Tokį požiūrį matome ir vertinant kitus menus, tačiau tai jau kita, ne tokia maloni mūsų gyvenimo tema.

Baigdamas pasakysiu – metai, kai teko vadovauti Kompozitorių sąjungos Kauno skyriui, buvo įdomūs visomis prasmėmis. Tai ir vadybos patirtys, ir daugybė įvairiausių kontaktų, savo ir kitų idėjų realizavimas, provakarietiškų nuotaikų ir žinių skvarba kasdienėje skyriaus veikloje, komiški ir rimti susidūrimai su cenzūra, saugumiečiais ir valdininkų primityvia mąstysena. Tokia patirtis turėjo įtakos ir kūrybai, ir muzikinei publicistinei veiklai. Skyriaus veikla, kolegų darbštumas, nuolatinis reagavimas į kvietimus, siūlymus, gausybė jų iniciatyvų ir darbų – visa nerimo prisodrintos veiklos puokštė buvo akstinas gyventi įdomiau, netikėčiau ir drąsiau. Mes visą laiką buvome kartu. Kartu esame ir dabar. Dėkoju kolegoms už šį saugotiną bendrumo jausmą. Su jubiliejumi, bičiuliai!

Pranešimas skaitytas nuotolinėje konferencijoje „LIETUVOS KOMPOZITORIŲ SĄJUNGOS KAUNO SKYRIUS. PAVELDAS IR DABARTIS“ 2021 m. balandžio 9 d.

Kompozitoriaus Algimanto Kubiliūno muzikinis portretas

Zita Bružaitė

Lietuvos kompozitorių sąjunga

Autoriaus portretas yra kontūravimas kūrybos ir gyvenimo pjūviais. Sąmoningai paminėjau – kūrybos ir gyvenimo, nes kaip atspirties tašką norėčiau išryškinti kūrybą, o gyvenimui palikti akompanimento vaidmenį. „Mano kūryba – tai aš, ir niekaip kitaip“ – Algimanto Kubiliūno moto, atspindintis jo santykį su savimi pačiu ir supančia kūrinija, iš kurios imamos idėjos virsta konstruktyvia statybine būsimų kompozicijų medžiaga. Kas yra kompozitoriaus muzikos kūrinio variklis medžiagine prasme, pirmapradę idėją paliekant nuošaliau? Tai – pulsuojanti ląstelė, tvirtas pradmuo muzikinės minties plėtotei. Joje telpa ne tik asmeniniai kompozicinės organizacijos principai, bet ir istorijos, mokslo, literatūros, meno atspindžiai. „Mane domina žmogaus psichologinė būtis, mane domina žmogus“, – kompaktinės plokštelės atvarte prisipažįsta kompozitorius.

Šiuolaikinės muzikos komponavimo technikos ir lietuvių liaudies muzikos ataudai – reikšmingas kompozitoriaus A. Kubiliūno kūrybos požymis. Muzikinės kūrybos portretas apima daugiau kaip penkis dešimtmečius, kompozicinio kelio raidoje išskiriamos nedaug kintančios muzikinės kalbos ir muzikos kūrinio dramaturgijos atramos, todėl varijavimo esama ne tik kompozicijos viduje, bet ir tarp kompozicijų. Aleatorikos ir sulieto sonorinio skambesio kūriniuose naudojami glausti tematiniai blokai, apimantys intonacinės, ritminės, harmoninės ir faktūros transformacijų arsenalą. Vyraujantys kūrinių pavadinimai trumpi ir neutralūs, žymintys kompozitoriaus grynosios muzikos ir struktūrinės idėjos preferencijas. A. Kubiliūno muzikinį portretą kuria ekspresyvus skambesys ir neoklasicistinės dramaturgijos principai, sutelkti pagrindinėje kompozicinėje autoriaus bazėje – kamerinėje muzikoje.

Algimantas Kubiliūnas. Kaunas, 2011 m. birželio 3 d.

Fot. Rimantas Ivoška. Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus archyvas

Muzikinis portretas – miniatiūra, kurioje dalyvauja nuolatinis būrys talkininkų: pianistė Šviesė Čepliauskaitė, dainininkas Giedrius Prunskus, pianistai Motiejus ir Mykolas Bazarai, Kauno styginių kvartetas. „Esu dėkingas Kauno stygi-

nių kvartetui už ilgalaikį, nuoširdų bei profesionalų abipusį bendradarbiavimą, kuris sąlygojo ne vienos šio žanro kompozicijos gimimą.“ Šiam kolektyvui dedikuotas trečiasis styginių kvartetas. Nesunku numanyti kompozitoriaus dėmesį Beethoveno ir Bartoko styginių kvartetams, kuriuose fragmentai dėliojami kontrastiniais blokais.

Svarbūs kompozitoriaus portretui yra štrichai, išskiriantys jį iš aktyvaus kuriančiųjų būrio: a) muzikos kūryba fiksuojama pieštuku, vadinasi, užrašoma nenaudojant kompiuterinių natų rašymo programų; b) vyrauja rondo ir variacijų principas, kai maži segmentai, tarsi atskiri muzikiniai „organizmai“, jungiami su didesniais, kuriuose asimetriškai sąveikauja motyvas ir didesni dariniai; c) faktūrų ekspozicijose ekspresyvumas pasireiškia tiek vieno balso horizontalėje, tiek vertikalizuotuose akordų kompleksuose.

Atėjusio vėlai į muziką (16 metų) A. Kubiliūno pirmieji profesionalūs darbai buvo vokalinės ir fortepijoninės miniatiūros. Vilniaus J. Tallat-Kelpšos aukštesniosios muzikos mokyklos Tatjanos Freibergienės fortepijono pamokos, kompozicijos pradmenys pas Rimvydą Žigaitį ir tęsiamos studijos konservatorijoje (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija) pas prof. Antaną Račiūną buvo pradžiamokslis ir kartu davė pirmuosius kompozicinio amato įvaldymo rezultatus. Tačiau praeitame amžiuje sukurtuose kūriniuose ryškėjo komponavimo laisvamaniškumas, paženklintas atonalumo, dodekafonijos principais, bet interpretuojamas savitai, derinant su lietuvių liaudies muzikos ataudais. Pirmuosiuose A. Kubiliūno kūriniuose justi aštrus, analitinis autoriaus protas, maištaujantis ne lozungais, o disonuojančiomis pulsacijomis, kurios ieško ekspresyvių būdų išsiveržti iš vyraujančios sistemos. „Tuomet buvo laikai, kai viską, kas bent iš tolo dvelkė Vakarais, vadindavo supuvusiu buržuaziniu melu, modernizmu ir abstrakcionizmu. Tačiau dauguma konservatorijos dėstytojų ir studentų į tokią oficialią valdžios poziciją nežiūrėjo rimtai. Meniško nusiteikimo žmones, ir jaunesnius, ir vyresnius, siejo ne komunistiniai „šviesaus rytojaus“ lozungai, o intuityvus suvokimas, jog tautos ir kultūros žlugdymui galima priešintis tik kuriant. Todėl tą ir darėm, – pasakoja kompozitorius. – Aš esu kaip išgąsdintas zuikis... Visuomeninė aplinka mane visada gąsdina. Tai, matyt, atėję iš senų senų laikų...“[1] Ši mintis patvirtina, kad A. Kubiliūnas yra introvertiškos būties kompozitorius.

Dėl didžiulio reiklumo sau ir profesinio sąžiningumo A. Kubiliūno kūrinių sąrašas nėra gausus: 11 vokalinių ciklų, 5 styginių kvartetai (šeštasis pakeliui), įvairūs fortepijoniniai kūriniai (kompozitorius labai mėgsta šį instrumentą) ir pluoštas įvairiausių kompozicijų netikėčiausiems instrumentiniams ansambliams. Iš pirmo įspūdžio A. Kubiliūno kūryboje viskas konstruktyvu, logiška, net kiek sunkiasvoriška. Tik vėliau į klausytoją ima srūti nuotaikų, tembrų, horizontalių ir vertikalių linijų, jų darnos ir priešpriešos energija. Apima užslėptas nuoširdumas, sielą veriantis tikrumas. Itin savita polifonija – iš gelmių. Galima pavartoti ir vaizdingesnę metaforą: išoriškai lyg tvirto šarvo ir po juo slypinčios neramios, bet geros širdies muzika, intymūs, dramatiški kūriniai keliolikai, gal keliasdešimčiai klausytojų, o ne miniai, ne didžiulei salei.

Ekspresionistinių nuotaikų persunkti jubiliejinio koncerto programos kūriniai: fortepijoninis ciklas „Mintys“ (1968), Pirmasis styginių kvartetas (sukurtas 1988 m. Donato Katkaus, tuomet griežusio Vilniaus kvartete, prašymu), vėliau atliktas Kauno styginių kvarteto, bei vokalinis ciklas „Vytauto Mačernio sonetai“ baritonui ir fortepijonui (1996). Tik jubiliejinio vakaro metu prieš kelerius metus pirmą kartą scenoje nuskambėjo prieš daugiau nei penkiasdešimt metų parašyta daina „Beržas“ (Vlado Baltuškevičiaus ž., 1961). Vokalinėje muzikoje vis dėlto vyrauja instrumentinė mąstymo linija. Likimo pokštas rimtuoliui Algimantui: jaunystėje tikino niekuomet nerašysiąs vokalinės muzikos ir nedirbsiąs pedagoginio darbo. Ir štai – vokalinių kūrinių sukurta daugiausia, o pedagoginį darbą jis dirbo 47 metus. Daugiausia – J. Gruodžio konservatorijoje, kur išugdė daugybę talentingų mokinių, dabar žinomų kūrėjų. „Sakiau nedirbsiu pedagoginio darbo, nors aš jį dirbau 46 m. O kūryba? Kūryba... aš visada jaučiau sąžinės graužimą. Ir anais laikais... kad vis aš mažai

[1] Čia ir toliau panaudotos kompozitoriaus mintys iš pokalbių rengiant Algimanto Kubiliūno kompaktinę plokštelę „Mano muzika“, 2014 (leidėjas – VšĮ „Iš arti“) ir Zitos Bružaitės straipsnio „Jubiliejinis portretas: kompozitorius Algimantas Kubiliūnas“: [pokalbis 75-ojo jubiliejaus proga]. – Portr. // Lietuvos muzikos antena [interaktyvus] 2014, birž. 27.

darau, ne taip darau. Bet kūryba vis tiktai lygiavertiškai man yra svarbi ir reikšminga“ – prisimena kompozitorius.

A. Kubiliūnas iki šiol žavisi liaudies kūryba, tai buvo ir yra jo tema. Liaudies dainose jis vis dar randa tai, ko ten gal ir nėra, o jų paveiktas kuria savus pasaulius, podraug ir tikrą dalelę Lietuvos. Be galo šilta atrodo mūsų šalis, kai Algimantas apie ją kalba, dėl jos ginčijasi, įrodinėja savo tiesą, pagaliau ją „užrašo“ garsais. „Mano muzika dažniausiai klausytojui neduoda konkretaus minties rakto, todėl daugelis pavadinimų yra neutralūs: „Pjesė...“, „Muzika...“, „Kompozicija Nr. ...“ ir t. t. Atsisakius įmantraus ar vaizdingo, taiklaus programiškumo, man muzika vis tik pasilieka giliu ir įtaigiu kalbėjimu, sielos šauksmu“, – tokį savos muzikos raktą klausytojui parenka A. Kubiliūnas atverdamas pirmąją ir kol kas vienintelę autorinę plokštelę „Mano muzika“. Joje visi skambantys kūriniai, išskyrus vieną, sukurti paskutiniame dešimtmetyje, todėl ji labiausiai reprezentuoja vėliausią kompozitoriaus muzikinės kūrybos etapą, kuris ir stiliumi, ir žanrais skiriasi nuo ankstesnių metų kūrybos. A. Kubiliūno kūryboje vyrauja kamerinė muzika: vokaliniai ciklai balsui su instrumentiniu pritarimu, muzika įvairiems instrumentiniams ansambliams, kūriniai liaudies muzikos instrumentams ir kt. Anksty-vuosiuose kūriniuose įtaką darė liaudies muzika, vėlyvesniuose imta intensyviau naudoti šiuolaikines išraiškos priemones: išryškėjo griežtai fiksuota ir kontroliuojama aleatorika, sonorinių sluoksnių gretinimai ir kt. Lakoniškų pavadinimų („Muzika“, „Pjesė“, „Skerco“ ir kt.) kūriniai emocionalūs, jie atitraukti nuo programinių aliuzijų, vaizdinių iliustracijų, byloja apie prielankumą grynosios muzikos sampratai ir racionaliai suvaldytą kompozicinę dramaturgiją.

A. Kubiliūnas savais žodžiais paliudija muzikos išskirtinumo savybes: „Visi menai, išskyrus muziką, dažniausiai išreiškia konkrečią mintį, vaizduoja daiktus, veiksmą, pasąmonės virpesius, piešia žmogaus lūkesčius... Nors viso to muzika tiesiogiai išreikšti negali, tačiau nei vienos meno šakos kūrėjas nėra toks atviras, nei vienas kūrėjas emocionaliai taip neapsinuogina prieš skaitytoją, žiūrovą, kaip kompozitorius prieš klausytoją.“

A. Kubiliūnas yra puikiai įvaldęs įvairias kompozicines technikas, jo kūryba išsiskiria formos pajauta, o gausius kontrastus, lyrikos ir audringų proveržių momentus, liudijančius romantišką kompozitoriaus prigimtį, suvaldo racionalūs kūrybiniai sprendimai. Apie tokią muziką, nenutolstančią nuo akademinės šiuolaikinės muzikos principų, sakoma: „Gerai padaryta.“

Vidmanto Bartulio portretas

dr. Rūta Gaidamavičiūtė Lietuvos muzikos ir teatro akademija

Vidmantas Bartulis. Kaunas, 2011 m. birželio 3 d.

Fot. Rimantas Ivoška. Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus archyvas

Anotacija: apie 55 metus trukęs Vidmanto Bartulio kūrybos kelias buvo kaip reta produktyvus ir įvairus. Šiandien į jį jau galima žvelgti kaip į visumą. Trečdalis jos sukurta ribotos, o du – laisvos raiškos sąlygomis. Nepaisant to, matomas tam tikras stilistinis vientisumas, požiūrio autentiškumas įgalina ieškoti jungiančių abiejų laikotarpių bruožų. Tapant ir asmenybės, ir kūrybinį portretą prasminga įžvelgti jų sąsajas. Tekste pasitelkiamos paties kompozitoriaus ir kolegų mintys.

Reikšminiai žodžiai: Vidmantas Bartulis, kūrybos portretas, poetiškumas, minimalizmas.

„Supratau IDĖJOS, kaip sąvokos „begalybę“, kad ji niekada neturi ir neturės „užbaigtumo“ pavidalo, kad visa, kas yra „padaroma“ – tėra kažkokie netobuli tarpiniai jos fiksavimai...“[1]
Vidmantas Bartulis

Daugelio atminty tikrasis V. Bartulio portretas dar labai gyvas ir nenutolęs nuo mūsų gyvenimo. Jis dar čia pat, tarsi ranka pasiekiamas. Juo labiau pasiekiama yra didžioji jo muzikos dalis. Vis dėlto tie metai be autoriaus tarsi leidžia į viską pasižiūrėti kaip į visumą, kuri jau nesikeis, nors atsitraukimo laikas ir per trumpas.

Tokio tipo tyrimuose neišvengiama subjektyvumo ir objektyvumo problematika. Kaip ir analizuojant su meno vertės nustatymu susijusius klausimus, juo labiau paties menininko asmenybės sąsajas su jo kūrybos tendencijomis, labai svarbios yra tą procesą stebinčio asmens nuostatos. Louis Dumont’as teigia: „Stebėtojo pateikiamas vaizdas nėra objektyvus ta prasme, kad jame negali „nebūti“ subjekto – juk tai kažkieno akimis matomas kažkokio objekto paveikslas.“[2] Teorines prielaidas „nutapyti“ V. Bartulio kūrybinį portretą daugiausia sudaro visas šio pusės amžiaus lietuvių muzikos raidos ir jos apmąstymų kontekstas. Nors esama sąsajų ir su XX a. lietuvių muzikos klasikų palikimu ir stilistika („Tyliai Naujalis kalbina Vištelį“, 1999). Tačiau nereikėtų pereiti vien į teorinį lygmenį,

[1] Gaidamavičiūtė, R. 2007, 178.
[2] Dumont, L. 2002, 13–14.

nes „grožio patyrimas, sutelkiantis įaudrintas jusles ir jausmus, yra ankstesnis už suvokimo sprendinius“[3]. Tų padovanotų grožio akimirkų nesinorėtų pamiršti.

Dabar jau galima prognozuoti, kaip nauja situacija, kai nebėra kūrėjo ir nebebus naujų darbų, artimiausiais dešimtmečiais lems, kiek jo muzika įsitvirtins atlikėjų pagrindiniame repertuare, kokia jos dalis taps nuolat reaktualizuojama.

Nors tiek senajame, tiek šių dienų Kaune buvo ir yra daug puikių kompozitorių, mūsų kompozicinės mokyklos šaknys pirmiausia siejasi su V. Bartuliu. Ne kartą vykta į jo rengtus festivalius – Naujosios muzikos, „Iš arti“, į jubiliejinį autorinį ir kitus koncertus. Įsivaizduoju, koks svarbus jis buvo Kauno miesto gyventojams ir kultūrinei jo bendruomenei. Ilgametis Kauno skyriaus kolega Algimantas Kubiliūnas išskiria keletą svarbių Vidmanto veiklos sričių, pirmiausia kūrybą: „Visą kūrybinį kelią Vidmantas Bartulis nuėjo gyvendamas ir dirbdamas Kaune. Jis vienas iš kauniečių kompozitorių, pelnęs didžiulę pagarbą Lietuvos atlikėjų tarpe, vienas iš daugiausiai Lietuvos muzikos kūrėjų, atliekamų užsienyje.“ Darbinė veikla taip pat nestokojo geranoriškumo kitiems. Dirbdamas Kauno filharmonijoje gelbėjo kolegoms rengiant autorinius koncertus. A. Kubiliūnas pabrėžia, kad „vadovaudamas „Iš arti“ tikrai daug nusipelnė Kauno kompozitoriams, juos paversdamas šio festivalio daugelio skambėjusių kūrinių autoriais“. Iš būdo bruožų jis ypač išskiria tam tikrą santūrumą: „Vidmantą prisimenu visada ramaus veido, rimtą, neįsivaizduoju jo susierzinusio ar supykusio. Būdavo situacijų, kai aš audringai reaguodavau, o Vidmantas žiūrėdavo ir šypsodavosi.“[4]

Gilinantis į muziką norisi viską paklausyti iš naujo. Galbūt visai kitaip susidėliotų viršūnės, ypač jei naujai būtų interpretuojami kadaise ne visai suprasti darbai. Juk kartais ir žmonių, ir kūrinių likimus lemia atsitiktiniai dalykai. Vidmantas niekada nesusireikšmindavo ir nesureikšmindavo savo muzikos. Jei vykdavo premjera, kurioje negalėdavau dalyvauti, visada sakydavo: „A, tai čia nieko svarbaus.“ Kompozitorė, didelė Kauno kultūros entuziastė Zita Bružaitė tvirtina tą patį: „Nesureikšmindavo Vidmantas ką daro, kaip daro, priešingai, po premjerų festivalyje „Iš arti“ pakuždėdavo kelis atgailaujančius žodžius, atsiprašydamas, kad vėl apvylė savo kūriniu. Šiandien man atrodo, kad Vidmanto muzika veikia kaip psichologo seansas, kuriame pastarasis vis primena šiuolaikiniam žmogui – neskubėti.“[5] Z. Bružaitė taip pat pastebi svarbų asmeninio charakterio bruožą: „Man kartais atrodydavo, kad pas mus viskas išvirtę į žodžių jūras, vandenynus, o Vidmantas užliedavo savo daugtaškiais... muzikoje ir bendraujant. Esu girdėjusi ne vieną sakant, kad su Vidmantu buvo lengva bendrauti... Ir man regis, žinau atsakymą – jis mokėjo klausytis, išlaukti, neskubėti įsijungti, kažką pasakyti ar atsakyti. Savo kūriniais Vidmantas tarsi sutelkia visus klausymo pamokai ir jos malonumui, kuomet lemtingais tampa ne tik garsų aukščio bei trukmių parametrai tarpusavyje, bet ir tarp jų esanti tuštuma, įvardinama pauzėmis, tuščiais taktais, kuriuose taip pat... gausu skambumo.“[6]

Vidmantui visuomet galėjai pasakyti viską – ir tai, kuo tiki, ir tai, kuo abejoji, ir sulaukti supratimo bei palaikymo.

Manau, dauguma jūsų galėtų pasidalyti įvairialype patirtimi, kuri papildytų V. Bartulio asmenybės ir kūrybinį portretą.

Prisimindama visus muzikos įvykius ir pildydama įspūdį primirštais kūriniais iš kūrybos sąrašo, manau, kad per tuos maždaug 45-erius metus V. Bartulis sukūrė nepaprastai daug – apytikriai 42 valandas puikios muzikos, neskaitant muzikos daugybei dramos spektaklių. Artimas kompozitoriaus draugas Julius Kuzinas yra sakęs: „Keistai dera Vidmanto išorinė ramybė ir vidinis intensyvumas.“[7] Minimalizmo estetika buvo artima kompozitoriui jau kūrybinio kelio pradžioje, bet jis niekada neužsidarė ortodoksinio minimalizmo erdvėje. Jo kūryboje galima įžvelgti keletą strategijų, iš esmės dažniausiai išlaikoma išgryninto garsyno prerogatyva vienaip ar kitaip tą garsyną praturtinant. Studijų metais daug bendravęs su aktoriais, turėdamas režisūrinio matymo (girdėjimo) talentą, V. Bartulis labai greitai pradėjo rašyti muziką dramos spektakliams, beveik tuo pačiu metu susidomėjo instrumentinio teatro, įtraukiančio įvairius nemuzikinius veiksnius, žanru. Jis natūraliai gyveno kelių epochų muzikos tradicijų sankirtoje, gerai

[3] Nastopka, K. 2002, 7.
[4] Iš A. Kubiliūno laiško autorei, 2021-07-11.
[5] Iš Z. Bružaitės laiško autorei, 2021-07-21.
[6] Ten pat.
[7] Gaidamavičiūtė, R. 2007, 279.

jautė skirtingus menus (jo tėvas – dailininkas Pranas Bartulis, mama – literatūros redaktorė, buvo gabi muzikai), todėl galėjo telkti skirtingos prigimties plastikos idėjas ir taip atnaujinti komunikacijos su klausytojais galimybes.

Kompozitorius ypač gerai jautė laiką. Jo muzika būtinai „įvykdavo“, nors ir atrodydavo, kad klausytojo dėmesys jau pasiekė ribą. Johnas Cage'as, rašydamas apie moderniosios muzikos pirmtakus, būdą „nata į natą kontroliuoti tęstinumą“ įvardijo kaip metodą.[8] Nerijus Milerius daro išvadą, kad „poreikis fiksuoti ir stingdyti laiką kyla būtent iš kelyje atsiveriančios laiko greičio tėkmės pajautos“[9]. Vis mažiau lieka nestandartiškai mąstančių žmonių, kuriems kūryba kiekvieną kartą yra gyvas aktas. V. Bartulis buvo romantikas, rašęs puikius kamerinius opusus, tačiau jautrumą jis bandė slėpti po drąsos kauke. „Būna, kad rašydamas pasineriu į mistišką garsinę aplinką, neegzistuojančią erdvę.“[10] Išbandęs įvairias stilistikas, į jas pažvelgdavo labai autentiškai. Niekas nėra sugalvojęs tokios operos kaip „Pamoka“, tokio šilto Čiurlionio prisiminimo, tokių jautrių kamerinių miniatiūrų ar netikėtų performansų, kartais kompozitorius džiazuodavo muzikos paraštėse, operuodamas lietuvių kultūroje įsitvirtinusiomis savos ir svetimos muzikos reikšmėmis. Nacionalinę premiją pelnęs už „Requiem“, vėliau dar sukūrė keletą stambių darbų – „Te Deum“, „Nelaimėlį Jobą“. Teatras ir muzika dažnai jam buvo viena. Garsus režisuodavo platesniame požiūrio į reiškinius, į gyvenimą kontekste. „Manau, visokias negandas, jau nekalbant apie džiaugsmus, kiekvienas žmogus gali iškęsti, tik turėdamas savo paslaptį, kuriai išnykus ar netekus svarbos, gyvenimas irgi praranda prasmę.“[11] Iš tos paslapties jis sėmėsi stiprumos, kai idėjos klausytojams, atlikėjams ar užsakovams atrodydavo netikėtos ar per drąsios.

Konceptualaus veiksmo žanras dažniausiai susijęs su nekonvencionalumu. Sovietiniais laikais andergraundinei sferai priklausantis ir tik devintojo dešimtmečio pabaigoje Lietuvoje atsiradęs reiškinys konceptualusis žanras. V. Bartulis buvo vienas jo pradininkų. „Mein lieber Freund Beethoven“ dviem aktoriams ir fonogramai (1987) be tam tikro protesto esamai sistemai išreiškė ir išsilaisvinimą iš milžiniško šio genijaus autoriteto, kuris liko nuo studijų metų. Jo kompozicijos profesorius Eduardas Balsys itin vertino šį autorių ir ragino V. Bartulį plačiau juo domėtis. Šiame 45 minutes trunkančiame kūrinyje panaudota tuo metu dar ne itin Lietuvoje įsitvirtinusi elektronika, pats autorius, su dujokauke nelabai atpažįstamas, skambina pianinu ir atlieka kitus veiksmus. Aliuzija į Beethoveną buvo ir tam tikra priedanga šiam drąsiam žingsniui, nes, kaip žinome, Beethovenas buvo vienas iš tuomet toleruojamų Vakarų muzikos kultūros autorių. Šis sėkmingas performansas paskatino šio žanro plėtotę, netrukus atsirado Algirdo Martinaičio, Gintaro Sodeikos, Ričardo Kabelio, Ryčio Mažulio ir kitų darbai. 1986–1988 m. V. Bartulis Kaune, Architektų namuose, rengė Alternatyviosios muzikos festivalius. Architektų namai buvo netradicinė koncertų vieta ir juose galėjai jaustis laisviau nei, tarkim, filharmonijoje. Kalbėdamas apie kolegą kompozitorių Faustą Latėną (1956–2020), V. Bartulis sakė: „Tuose festivaliuose visos Lietuvos kompozitoriai galėjo rodyti, ką tik norėjo, todėl buvo labai įdomių kūrybinių proveržių.“[12] V. Bartulio autoritetas ir kartu liberalumas kitų autorių stilistikai padėjo tiek formuojant pačią platformą, tiek laiduojant įvairovę.

Šiandien jau paprasta kurti ir nagrinėti už muzikos ribų išeinančius reiškinius. Esama ir literatūros, ir įrašų, jų galima paklausyti. Ypač tam padėjo interneto era. O sovietmečiu žinios pasiekdavo ne visus, daug kur reikėjo remtis tiesiog savo kūrybiškumu ir nuogirdomis. Šią performansų kryptį, jos atsiradimą Lietuvoje galima sieti ir su tam tikru pasąmoniniu lūžiu, kuris vyko yrant primestai sistemai. Kaip prisimena buvęs geras V. Bartulio draugas kompozitorius Algirdas Martinaitis, tai buvo „ne patyčios, o atsakas į egzistuojantį laikmetį, jo tikrumo-netikrumo testavimas. Ką reiškia vien raudoni „Beethoveno“ plaukai? Tų laikų nusistovėjusių stereotipų laužymas, atsakas į asmenybės kulto tvyrojimą. Vien grynojoje savo muzikoje to negali išreikšti, todėl metiesi į labiau kitiems suprantamus dalykus. Ir Vidmantas, kadangi turėjo daug reikalų su teatru, turėjo sukaupęs daug medžiagos. Tokiems reikalams turi švariai sugalvoti ir švariai padaryti, kad viskas sueitų į adatos smaigalį“[13].

---

[8] Cage, J. 2003, 86.
[9] Milerius, N. 2001, 25.
[10] Gaidamavičiūtė, R. 2019, 44–47.
[11] Ten pat.
[12] Bartulis, V. 2015, 150.
[13] Iš autorės pokalbio su A. Martinaičiu, 2020-12-28.

Tokių suėjimų, suvedimų, numatant ir būtiną netikėtumo dozę, ir prasminį jos krūvį, Vidmanto muzikoje daugybė.

V. Bartuliui buvo būdingas artistiškumas, sugebėjimas pagauti komišką situacijos pusę. Jis nebijojo pasijuokti iš savęs. Pasakojama, kaip būdamas Kauno dramos teatro vadovu per humoristinį Teatro dienai skirtą vakarą, nesaugodamas savo *direktoriško* autoriteto, išėjo apsivilkęs per ankštą fraką, pasirišęs „varlytę“ ant nuogo kūno, dryžuotomis kelnėmis ir basas. Panašiai vilkėjo ir atlikdamas dirigento vaidmenį savo operoje „Pamoka“. Vėliau operoje „Mozarto gimtadienis“ (2006) jis sukūrė komišką dirigento-teatro direktoriaus įvaizdį. V. Bartulis nebijojo ekscentriškai nusigrimuoti ir lengvai įsikūnydavo į netradicinius vaidmenis atlikdamas savo muziką. Be dirigento vaidmens, keliuose kūriniuose jis buvo muzikuojantis kulinaras. Viename ankstyvųjų performansų, audiovizualiniame „renginyje“ „Siūlas“ (1989) skambant elektroakustinei muzikai jis kapojo įsivaizduojamos mėsos gabalą (skudurą) ir niūniuodamas pjaustė bei čirškino tikrus svogūnus. Vėliau operoje „Pas de deux“ (2007) viso kūrinio metu avanscenoje tylėdamas kompozitorius virė tikrą sriubą, kuria, baigus spektaklį, visus pavaišino. Apie „Siūlo“ ištakas V. Bartulis muzikologui Linui Paulauskiui yra pasakojęs, kad tai „duoklė jo jaunystės patirtims – Franko Zappos ironijai, sunkiojo metalo beviltiškumui, klasikinio roko optimizmui, prarastosios kartos *joneskiškam* liūdesiui ir beprotybei“[14]. Kaip žinome, *joneskiškas* liūdesys vėliau rado savo vietą operoje „Pamoka“.

Įvairūs apdovanojimai natūraliai sekė vienas po kito: pradedant S. Šimkaus, J. Švedo, geriausio muziko teatro kūrėjo, Šv. Kristoforo, baigiant nacionaline, geriausio metų kompozitoriaus, iškiliausio Kauno menininko ir daugybė kitų mažesnių įvertinimų. Tačiau tai nė kiek nepakeitė kompozitoriaus santykio su kitais, nepadarė jo pasipūtusio, nesumažino geranoriškumo.

Nors kaip asmuo buvo pastovus ir labai patikimas, kūryboje V. Bartulis nuolat pateikdavo staigmenų. Nuo jaukių kamerinių darbų „iššaudavo“ į tokius drąsius sumanymus, kad būdavo sunku atspėti autorystę. Jeigu nebūtų pats atlikęs ir programose nebūtų skelbta autoriaus pavardė, *donelaitiškas* repas („Kristijono Donelaičio pamokslas lietuvninkams“, 2014) vargu ar būtų priskirtas V. Bartuliui. Šis kūrinys savo stilistika ypač išsiskyrė visoje K. Donelaičio jubiliejui skirtoje programoje ir tarp kitų V. Bartulio darbų.

Šiuolaikinės muzikos ribas Vidmantas visada matavo ir tiesos aspektu. Nebandė žaisti ne savo „aikštelėje“, jam pakako savo paties įvaldytos erdvės.

V. Bartulio kūrybos periodizacija nėra paprasta. Kūrinių nesuklasifikuosi nei pagal sukūrimo datą, nei vien pagal išorinius žanro požymius. Net ir brandžiame amžiuje kompozitorius pateikdavo ką nors netikėto. Tektų piešti sudėtingos konfigūracijos schemas, kuriose vienos klasifikacijos kriterijus atitinkantys kūriniai nebūtinai sutaptų pagal kitą parametrą, o esantys visai kitose lentynose turėtų tam tikrų bendrų bruožų. Poetinė, epinė, dramatinė, turinti komišką atspalvį kūryba – jos rastume skirtingų laikotarpių ir žanrų V. Bartulio muzikoje.

Kompozitoriaus kūrinius norisi skirstyti ne pagal chronologines ribas, o tam tikromis kryptimis. Jos iš dalies galėtų būti grupuojamos pagal žanrus (nors pats V. Bartulis yra skeptiškai išsitaręs, kad „kam dabar įdomu toks dalykas kaip „žanras“? Juk viskas susijaukę...“[15]). Toks skirstymas nepasiteisintų, jei lygintume pagal tradiciškumo ar proveržio aspektus. Stilistinis įvairiapusiškumas, atlikėjų sudėčių kaita ne tik sudaro margumyną, bet ir padeda išryškinti kiekvieno kūrinio individualumą. Paklaustas, kaip periodizuotų savo paties gyvenimą, V. Bartulis kaip visada atsakė netikėtai: „Dabar galėčiau išskirti dvi dalis – tą prisimenu, to neprisimenu... Galėčiau pridurti tarpinę trečią – to nenoriu prisiminti...“[16]

V. Bartulis išsiskyrė laisva, žaismingai *mačiūniška* dvasia ir tos laisvės įnešdavo ne tik į palankius įvairiems pokyčiams kamerinius žanrus, bet ir į stambius, kur kas didesne rizika pasižyminčius darbus. Tai susiję su daugeliu dalykų – pradedant atlikimo galimybėmis (atlikėjų muzikos esmės suvokimo, prieities prie kūrinio, materialių išteklių prasme), nevienkartinio funkcionalumo galimybėmis ir baigiant reputacine autoriaus rizika. Juk sukūrus kokią ne itin įspū-

14 Paulauskis, L. 2016, 29.
15 Gaidamavičiūtė, R. 2019, 45.
16 Ten pat, 44.

dingą pjesę, galima praslysti pro klausytojų ar kritikų ausis tiesiog nepastebėtam, o kokia nors didžiulė nesėkmė iš karto sukelia daugybę ilgalaikių pasekmių – nuo klausytojo verdikto ,,kad tai ne man“ iki nevykėlio kompozitoriaus etiketės, klaustuko kolegų ir kritikų akyse iki galimybės prašyti stipendijos ar patekti su savo darbais tarp festivalių favoritų. Konkretus pavyzdys iš Vidmanto gyvenimo susijęs su „Gaidos“ festivaliu. Po nelabai sėkmingo „I like Puccini (Toska)“ 2004 m. atlikimo šio festivalio „langas“ jam užsivėrė. Padėties negelbėjo nei vėliau parašytų kūrinių sėkmė, nei užsienio festivalių kvietimai.

Liūdnos šypsenos šešėlis lydi daugelį V. Bartulio kamerinių kūrinių. Gal todėl jam taip tiko F. Schuberto ar J. Brahmso melodijos, kurias tęsti ar prie jų pamažu artėti buvo taip natūralu. Dabar, būdamas su tais, kuriuos mėgo ar iš tiesų mylėjo ir kuriems atidavė tiek daug pagarbos, Vidmantas ir jo muzika tarsi pratęsia garsiąją seriją klausytojų, kurių ne vienas ir kituose kraštuose galės ištarti „I like Bartulis“, širdyse.

V. Bartulis rizikavo tiek kurdamas pirmuosius performansus Lietuvoje, tiek pradėdamas netradicinės operos galimybių studijas ar organizuodamas masinius stambių formų renginius, pagaliau keisdamas koncerto sampratą („Amen“, 1992) ar savotiškai nuvainikuodamas tautos stabą M. K. Čiurlionį („Kelias“, 2005). Keisdamas sakralumo sampratą V. Bartulis nebuvo toks radikalus, tačiau jo drąsa pasireiškia apskritai imantis šios temos, kai tai atrodė neįmanoma. Pradedant paslėpta malda ,,1750 metų liepos 17-osios vizija“ (1984) vargonams ir vėlesniais kūriniais: Mišios (1987), „De Profundis“ (1988), „Requiem“ (1989), „Maldelė“ (1995), „Psalmės“ (1999), „Te Deum“ (2000), „Vėrinys Marijai“ (2001) ir oratorija „Nelaimėlis Jobas“ (2003).

V. Bartulis norėjo sukurti didelę, gana tradicinę operą, kurią galima būtų statyti operos ir baleto teatre, bet tuo metu niekas jos neužsakė, o vėliau tam nebeturėjo jėgų. Galimybių šiam darbui būta: buvo sukūręs ne vieną didelę drobę, puikiai valdė dramatines situacijas, turėjo režisūrinių idėjų, žaidė. Pagaliau pats svarbiausias dalykas – melodisto dovana, kurios užteko ir vokaliniams, ir instrumentiniams kūriniams. Vis dėlto atsikratyti operos sąlyginumų jis bandė per natūralesnį šiems laikams modelį, kuris labiau susijęs su procesais, vykstančiais dramos teatre. Keista, bet pats vertino veristinį periodą ir „Voceką“. Norėjo parašyti žaismingą ir rimtą romaną: „Žinau net jo pavadinimą ir apie ką jis būtų, tik trūksta laiko ir susikaupimo.“[17] Jam skirtą laiką Vidmantas išgyveno labai intensyviai.

Natūralu, kad turėdamas poetinę nuojautą, V. Bartulis itin įsiklausydavo į rašomos muzikos teksto ir garsų jungtį. „Jeigu tekstą naudoji ne formaliai, o jungi jį su muzika, tai kreipi dėmesį ne į prasmę, ne į siužetą. Tekstas pradeda pats dainuoti, išryškėja kai kurie balsiai, priebalsiai, visa tai išsidėsto laike, erdvėje, – iš karto keičiasi prasmė. Taip turėtų būti. Vis dėlto dažniausiai poezija paskęsta muzikoje, jos nelieka. Arba žodžiai – tik kaip iliustracija. Tekstas tampa lyg invalidas – tas pats būtų, jeigu sveikam žmogui sugipsuotum kojas, suraišiotum, duotum ramentus ir leistum vaikščioti.“[18]

V. Bartulis ne vienam turbūt yra kaip žmogaus padorumo ir muzikos kokybės matas. Gerai, kad toks matas yra, liūdna, kad daug ką gali „atmatuoti“ ne vienetu, o tik tam tikra jo dalimi.

Kai leisdama knygą apie V. Bartulį pasiūliau pridėti kompaktinę plokštelę su tuo metu labiausiai populiarių jo kamerinių kūrinių įrašais, jam ta mintis neatrodė patraukli, vietoj jos ir patarė rinktis „Sąvartynų dainas“. Autorius norėjo skelbti tai, kas dar nebuvo įrašyta, bet reakcijų būta visokių. Apskritai leidžiant knygą buvo atsisakyta įprastos reprezentatyvumo sampratos. Su tuo sutiko ir Vidmantas, prie to prisidėjo ir knygos dailininkas Jonas Arčikauskas, kuris leido laisvai improvizuoti tiek dedant neoficiozines nuotraukas, tiek realizuojant kitas idėjas.

Kūrybos paribiams priklausytų ir, tarkime, operų libretų, esė rašymas, akcinių veiksmų scenarijų numatymas, sceninio įvaizdžio kūrimas, aktorystė ir pan. Tai, kad kompozitorius puikiai valdė žodį, tiksliai, savitai mąstė, matyti iš Vidmanto atsakymų įvairiems kalbintojams, kurių dėl šios jo savybės netrūko. V. Bartulis buvo vienas dažniausiai kalbinamų žmonių. Net į banalų klausimą jis sugebėdavo atsakyti netikėtai ir šmaikščiai. Skaitinėdama mūsų pasikalbėjimus, kurių dalį moku beveik atmintinai, kaskart atkreipiu dėmesį į ką nors nauja. Norisi cituoti ir cituoti, nes pasakoma labai taikliai.

17 Gaidamavičiūtė, R. 2007, 181.
18 Ten pat, 107–108.

V. Bartulio portretas būtų neišsamus, jei nepaminėtume jo veiklos įvairiose bendruomenėse – pradedant kompozicijos klase muzikos mokykloje (nuo 1974), darbu Kauno dramos teatre (1982–1993), dalyvavimu „Menų sambūryje“ (nuo 1990), vadovavimu Kauno dramos teatrui (1999–2002), festivaliui „Iš arti“ (2001–2007), Kompozitorių sąjungos Kauno skyriui (2001–2007). Jis ėjo Kauno filharmonijos direktoriaus pavaduotojo pareigas, buvo daugelio įvairių tarybų narys (tarp jų ir naujai įsteigto Kultūros fondo). Daug savo kūrybos ir gyvenimo laiko V. Bartulis paskyrė įvairioms pareigoms, todėl kai ėmė iš visur po truputį trauktis, buvo gaila netekti žmogus, su kuriuo buvo lengva dirbti. Grįžtant prie asmeniškesnių patirčių, reikia pasakyti, kad V. Bartulį labai tiksliai ir paprastai apibūdino jo brolis Saulius: „Buvo tikras brolis. Jei skambindavau, jis visada atsiliepdavo, o jei negalėdavo, neužmiršdavo iškart atskambinti. Labai rūpestingas brolis. Visada rūpindavosi sesers, mano sveikata, kai man trūko aorta ir gulėjau reanimacijoje dvi savaites, budėjo nuolat, po to lankydavo, slaugydavo. Niekada neatsisakydavo (kitiems – visaip būdavo, bet man – visada „be eilės“), kai prašydavau man parašyti kokį kvartetinį, ar susijusį su kvartetu kūrinį. Labiausiai imponuodavo jo kuklumas. Jokios puikybės! Už tai jis turėjo tiek draugų, už tai jį taip visi mylėjo.“[19]

V. Bartulis niekada nesibaudė koreguoti to, kas buvo apie jį rašoma. Kartais tiesiog santūriai padėkodavo, lyg susigėdęs, kad yra vertinamas. Jei į klausimus atsakydavo raštu, mintis baigdavo dažniausiai daugtaškiais, tarsi atsiribodamas nuo bet kokio kategoriškumo. Šitaip užbaigti mintį man taip pat yra artima. Juk iš tiesų visas mūsų kalbėjimas ir rašymas yra tik impulsai, padedantys kitiems suprasti šį tą apie muziką ir gyvenimą. Baigti norėčiau Vidmanto atsakymu į užduotą provokatyvų klausimą apie muziką tiesos ir melo aspektu. Jis kalbėjo: „Yra įvairios muzikos, ir ji visa turi teisę gyvuoti, skambėti. Apie kitų muziką negalėčiau pasakyti, ar ji „sąžininga“, ar ne, o jei kalbėčiau apie save, tai nesigėdiju nė vienos parašytos natos. Tai nereiškia, kad visa mano muzika parašyta „teisingai“ ir yra novatoriška (tiesiog neturėjau tokio tikslo). Įtarimą man kelia muzika, kuri yra tobulai „sušukuota“ (anot A. Martinaičio), be jokių skambesio ar formos „klaidų“. Juk klysti žmogiška, tai rodo klaidingą ir nuodėmingą prigimtį, netobulumą, kuriame ir slypi visas grožis, visa prasmė... „Teisinga“ muzika turi daktaro Fausto sindromą, neklaidingumo, „tobulumo“ paieškos veda į nebūtį. Tokios muzikos esama ir lietuviškoje fonotekoje-natotekoje. Tai muzika, laisva nuo kančios. Viskas, kame nėra kančios, yra daugiau ar mažiau melaginga...“[20]

Išvados

Vidmanto Bartulio asmenybės bruožų ir kūrybos ryšys yra labai glaudus. Poetiškumas, autentiškumas, teatrališkumas, režisūrinis strategavimas, nestandartinis požiūris ir daug kitų dalykų gali būti vertinami ir kaip charakterio, ir kaip kūrybos bruožai. Kai kuriems kūriniams būdingą minimalizmo stilistiką galėtume lyginti su kompozitoriaus labai aiškia pozicija ir nedaugiažodiškumu. Kūrėjas gerai juto kūrinio architektoniką, o eksperimentuodamas su muzikos kalba lygia greta subtiliai ją niuansavo, taip kurdamas įvairovę ir suteikdamas daugiareikšmiškumo. Netradiciniais kūriniais autorius ugdė klausytojų gebėjimą į įprastus reiškinius žvelgti daugialypiu žvilgsniu. Teatro kompozitoriaus patirtis padėjo mąstyti netrafaretiškai ir kartu teikė tam tikrą demokratiškumą. Tad ir aukštuose dvasinės muzikos žanruose V. Bartulis išvengė patetikos, o kitos rūšies muzikoje lengvai derino „liūdnojo poeto“ ir šelmiško šypsnio raišką.

[19] Iš S. Bartulio laiško autorei, 2021-06-07.
[20] Gaidamavičiūtė, R. 2019, 47.

LITERATŪRA

Bartulis, Vidmantas. Kolegos apie Faustą Latėną. In: Daiva Šabasevičienė, Rasa Vasinauskaitė. *Muzika kaip teatras. Kompozitorius Faustas Latėnas*. Vilnius: R. Paknio leidykla, 2015, p. 148–151.

Cage, John. *Tyla*. Vilnius: Pasviręs pasaulis, 2003.

Dumont, Louis. *Esė apie individualizmą*. Vilnius: Baltos lankos, 2002.

Gaidamavičiūtė, Rūta. *Vidmantas Bartulis. Tarp tylos ir garso*. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2007.

Gaidamavičiūtė, Rūta. Muzika rašoma aidui. Su kompozitoriumi Vidmantu Bartuliu kalbasi Rūta Gaidamavičiūtė. *Kultūros barai*, 2019, Nr. 4, p. 44–47.

Gaidamavičiūtė, Rūta. Expanding the Boundary of Music in Vidmantas Bartulis' Oeuvre. *Music Science Today: the Permanent & the Chanceable*. Daugavpils, 2021, p. 61–69.

Milerius, Nerijus. Gyvenimo pagreičių ir sulėtėjimų teritorijos. *Baltos lankos*, 2001, Nr. 13, p. 17–30.

Nastopka, Kęstutis. *Reikšmių poetika*. Vilnius: Baltos lankos, 2002.

Paulauskis, Linas. Vidmantas Bartulis. Siūlas. Anotacija. *Lietuvių muzikos kontekstai. Eksperimentų trajektorijos*. Vilnius: Muzikos informacijos ir leidybos centras, 2013, p. 29.

Zitos Bružaitės kūrybinis portretas

Dainora Merčaitytė Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazija

Zita Bružaitė. Kaunas, 2011 m. birželio 3 d.

Fot. Rimantas Ivoška. Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus archyvas

Žvelgiant į šiuolaikinės muzikos kontekstą, galima išskirti du kūrėjų tipus: vieni savo muzikoje siekia stiliaus grynumo, vientisumo, kitų kūryba atrodo stilistiškai marga, kintanti, bet išlaikanti vidinį bendrumą, savotišką kūrybos šerdį. Zitos Bružaitės kūrybinį portretą įsivaizduoju kaip mozaiką, sudėliotą iš skirtingų, tarpusavyje autonomiškų dalelių, o šį spalvingą margumyną į vieną visumą sujungia „bružaitiškasis“ muzikos nuoširdumas ir gyvenimo džiaugsmas. Pati kompozitorė yra sakiusi, kad didelė jos kūrybos ir gyvenimo dalis išauga iš improvizacijos ar žaidimo, tačiau po šia išorine žaisme slypi gilus istorijos, meno, literatūros ir, be abejo, muzikos amato paslapčių išmanymas. Pirmas įspūdis paklausius Zitos kūrybos – jos muzika „haidniškai“ šmaikšti, džiazuojanti, lengvai klausoma ir suprantama. Bet tai tik išorinis, lengviausiai matomas ir girdimas daugiasluoksnės kūrybos apvalkalas, po kuriuo autorė mėgsta paslėpti savo „sekretus“ (Z. Bružaitės žodis), palikti paslaptį, užuominų, kad atlikėjui ir klausytojui būtų intriga „išlukštenti“ šiuos muzikos minčių klodus ir leistis į kūrinio paslapties labirintus. Kad būtų lengviau šiais labirintais klaidžioti, kompozitorė nurodo tam tikrus atskaitos taškus, kurie buvo ir yra svarbūs jos pasaulėjautai. „<...> noriu nei daug, nei mažai – kad klausytojas patirtų mano muzikos slėpinius, žaismingus ir pragaištingus nuotaikų bei spalvų šokius, vedančius mane ir mus visus per brangiausią mums Aukščiausiojo duotą dovaną – gyvenimą“[1], – sako kompozitorė.

Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija už universalumą ir emocinį atvirumą tik patvirtina Z. Bružaitės muzikos demokratiškumą, kiekvienas atlikėjas ar klausytojas joje gali atrasti tai, kas jam jau žinoma, artima, o drauge jis yra kviečiamas pažinti sudėtingesnę muzikos kalbą. Z. Bružaitės muzikoje sutelpa akademinės, džiazo, elektroninės muzikos stiliai ir žanrai,

[1] N. Dangvydė, 2016.

liaudies muzikos refleksijos, įvairių laikmečių kultūros ženklai. Visa tai kompozitorė sujungia ir paverčia savo muzikos kalba.

XX a. gerokai praplėtė ir pakeitė muzikos komponavimo technikas ir pačios muzikos suvokimą. Nemažai šiuolaikinės muzikos kūrėjų „vergauja“ naujovėms, o Z. Bružaitė sako: „Dar nepailstu ir ieškau įsimenančios, tačiau originalios melodijos, neparašyto akordo, išraiškingiausio ritminio piešinio… Nors teisybės dėlei reikėtų pripažinti, kad kaip ir diduma visų epochų autorių, neišvengiu atkartojimų, kai ką sąmoningai cituodama ar įterpdama.“[2]

Kompozitorę labiausiai žavi senosios epochos, kuriose laiko tėkmė buvo lėtesnė, o menas tarnavo kaip simbolių kalba. Tad jai priimtinesnis menininko kaip įkvėpimo pagauto amatininko apibūdinimas. Viduramžių muzikinis mąstymas rezonuoja su pačios kompozitorės kūrybine prigimtimi, kurią išreikštų šis trejetas: modalumas, linearišKumas, variantiškumas. Z. Bružaitės ypač mėgstamos mikrointonacinės struktūros, iš jų audžiama horizontalioji kūrinio medžiaga, šios struktūros dažniausiai sudarytos iš trijų garsų, ir čia jau galima kalbėti apie skaičių simbolikos metamorfozes, teologinių simbolių darną su konstruktyviais elementais. Viduramžių moteto struktūra, variantinė strofinė forma ir dėmesys balsų horizontaliajam jungimui – tai daugumos Z. Bružaitės kompozicijų klišės, kurias ji užpildo kaskart nauju turiniu.

Daug idėjų kūrybai Z. Bružaitė rado studijuodama šiandien mažai kam žinomus Gvido Aretiečio kompozicinius žaidimus, kuriuos galima laikyti vienais ankstyviausių aleatorikos pavyzdžių. Gvido pasiūlyto eksperimento idėja kiekvienam garsaeilio raidiniam ženklui priskirti lotyniško alfabeto balsę tapo ir Z. Bružaitės muzikos „kodu“, kuris kartais eksponuojamas gana ryškiai, kartais tik nujaučiamas. Taip Z. Bružaitės muzikoje atsirado „sekretai“, jais ji užšifruoja labai asmeniškus dalykus, kurių nebūtina „iššifruoti“, tačiau toks „kodavimas“, anot autorės, „įmagnetina muzikos turinį ir mistine, ir energetine prasmėmis“[3].

Suprasti muzikoje paliktus praėjusių epochų „ženklus“ padeda pačios kompozitorės ne kartą deklaruota meilė praėjusių epochų muzikai: „Man patinka klausytis grigališkojo choralo, įvairių daugiabalsių giesmių, kaip ta pati psalmė suskamba kitokioje religinėje šviesoje: Heinrichas Schützas, Hildegarda Bingenietė, Palestrinos mišios ir giesmės, motetai, ypač viduramžių. Jie man tokie švarūs, harmonizuojantys sielą... Perotinas, Leoninas – klausaisi, ir atrodo, kad ir širdis, ir ausys pailsi.“[4]

Švaros ir harmonijos randame ir Z. Bružaitės muzikoje, nes autorei svarbi muzikos ir kūrybos sakralumo samprata, beveik už kiekvienos technologinės naujovės slypinti prasminė įžvalga, ne liturgijai skirtuose kūriniuose atsiradusi teologinė simbolika. Šioms įžvalgoms iliustruoti pasirinkau keletą kūrinių.

1999 m sukurto lyrinio koncerto – poemos saksofonui ir fagotų chorui „Piligrimai“ idėja kilo apmąstant žmogaus pasirinkimą būti keliaujančiu maldininku ar destruktyviu klajūnu. „Piligrimai“ – kūrinys, kuriam skambant vyksta dvasinis katarsis, ši muzika nuausta iš viduramžių organumų statikos, venecijietiško polichorinio efekto, fagotininkų giesmės, apipintos saksofono džiazinių fioritūrų. Tai – dvasinė ir materialioji piligrimystė, kai vieniša siela ieško išsilaisvinimo maldoje, o kiekvienas instrumentalistas natų ženklams „įkvepia“ gyvybę. Ši partitūra gali būti kelionė per muzikos istoriją, surankiojanti įvairių epochų ženklus.

2013 m. nuskambėjo Z. Bružaitės kantorija „Lumen Fidei“ („Tikėjimo šviesa“). Kūrinys skirtas palaimintojo popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo Lietuvoje 20-mečiui paminėti. Apie šio kūrinio idėją kompozitorė sakė, jog jautė poreikį grįžti prie stambios formos ir nestandartinių tembrų, kurie suteiktų erdvės tikėjimo, harmonijos, vilties kelionei. Kelrodėmis žvaigždėmis šiame kūrinyje tapo šv. Hildegarda Bingenietė, šv. Aurelijus Augustinas ir palaimintasis popiežius Jonas Paulius II. „Norėjau, kad muzikos garsai pamaitintų dvasią ir padėtų atskleisti *tikėjimo šviesą*. „Lumen fidei“ – tai maldos su muzika aktas“[5], – taip šį kūrinį apibūdina autorė. Tai vienas pirmųjų ne liturgijai sukurtų kūrinių, grindžiamų ryškia teologine mintimi. Žanro prasme tai kantatos ir oratorijos jungtis, bet oratorija čia traktuojama kaip meldimosi forma (lot. *orare* – melstis).

---

2 Ten pat.
3 A. Kukaitis, 2017.
4 J. Jačėnaitė, 2020.
5 J. Kuodytė, 2013.

Kūrinys septynių dalių, keturios jų programinės, Hildegardos Bingenietės lotyniškais tekstais: „Ave generosa“ („Šlovė tau“), „O beata infantia“ („O, palaimintas vaike“), „O rubor sangvinis“ („O, kraujo raudonume“), „Spiritus Sanctus vivificans vita“ („Šventoji Dvasia, gyvybę suteikianti gyvybe“) ir trys intrados. Programinės dalys išreiškia religijos ir dvasingumo amžinąsias prasmes, o intrados – šiandienį pasaulį, kurį reprezentuoja instrumentinės muzikos improvizacijos, elektronika, nujaučiamos populiariosios muzikos įtakos. Kūrinio pradžioje ir pabaigoje elektroninėje dalyje skambantis garsas *sol* per tris oktavas simboliškai atspindi Šv. Trejybę. Finale sekvencijos krintančiomis bangomis simbolizuoja dvasios atodūsius. „Beata“ ir „Spiritus Sanctus“ dalyse elektronikoje yra ir specifinis garsynas, kurį kompozitorė pavadino „stikliniu“, jis tampa tarsi vitražo, vizualios koncepcijos muzikoje atspindžiu. Hildegardos žodžiai: „Šventoji Dvasia, gyvybę suteikianti gyvybe, išjudinanti kiekvieno gyvio šaknis...“ inspiravo kūrinio finale pasirinkti pasakalijos formą, nes 12 kartų pasikartojanti tema kelia asociacijas su Kryžiaus kelio dvylika stočių.

Kompozitorė yra sakiusi, kad „kiekvienas kūrinys, net jei jis nėra susijęs su religiniais motyvais, yra tam tikro vidinio išgyvenimo kelias“[6]. Sakralumo esama ir kūriniuose, kurie neturi sąsajų su religine tematika, bet tų kūrinių dvasinis užtaisas yra toks pat stiprus.

Patyrinėję vieną ryškią mozaikos detalę Z. Bružaitės kūrybiniame portrete, pereikime prie kitomis spalvomis ir garsais trykštančios kūrybos srities – kamerinės muzikos. Kamerinės muzikos žanrai, įvairūs savo apimtimi ir atlikėjų sudėtimi, yra gausiausia jos kūrybos dalis ir savotiška kompozicinė laboratorija, kurioje labiausiai matomi kūrybinio braižo ypatumai, stabilumo, kaitos ar atsinaujinimo procesai.

Z. Bružaitės kūryba, anot pačios autorės, gali būti skirstoma į muziką „iš galvos“, „iš širdies“ ir „iš rankos“. Kiekvienu atveju pasirinktas kūrybos būdas nulemia išraiškos priemonių atranką, idėjų spektrą ir jų realizavimą. Įdomūs ir populiarūs Z. Bružaitės koncertiniai kūriniai, dažnai inicijuoti pačių atlikėjų. Koncertų salėse jos muziką palydintys audringi aplodismentai – geriausiais „kokybės“ ženklas šiuolaikinei muzikai. Šiuose kūriniuose susipina lyrizmas ir šmaikštumas, populiariosios muzikos ritmai, džiazinės harmonijos, švelnus modernizmas ir šokio stichija. Šios muzikos savybės žavi ir atlikėjus, ir klausytojus. Kamerinė muzika Z. Bružaitės kūrybinio portreto mozaikoje ryškiau atspindi tylos ir „šokančio“ ritmo antipodus, ji dar kartą patvirtina kompozitorės atvirumą muzikos kalbos įvairovei. Šios mozaikos muzikinis simbolis galėtų būti styginių kvartetas „Mozaika“. Tai puikus dabarties ir praeities vienalaikiškumo pavyzdys. Kompozitorė naudojo XX a. metodus garsinei medžiagai tvarkyti ir atlikti, bet pati medžiaga yra „sena“ – mozaikos principu kvarteto muzika buvo „sudėliota“ iš seniau sukurtų penkių kūrinių svarbiausių intonacinių segmentų, kurie tapo naujų miniatiūrinių formų *initium*. Kiekvienos dalies grafinis natų piešinys padeda identifikuoti muzikinių idėjų istorinės „kilmės“ geografiją. Naujo ir seno sugretinimas ypač ryškus II ir III dalyse – chorinės dainos „Vieversėlis“ mikrointonacija buvo „išskleista“ į vizualiai informatyvią aleatorinę partitūrą, o kitoje dalyje styginių balsai juda grigališkojo choralo intervalinėje amplitudėje, nes tematinė medžiaga paimta iš anksčiau sukurtos giesmės „Ave Maria“.

Dar vienas spalvingas inkliuzas Z. Bružaitės kūrybiniame portrete – jos dainos. Lietuvos muzikos informacijos centras daugiau kaip prieš metus išleido kompozitorės dainų rinkinį „Penktame aukšte“. Šis leidinys rodo dar vieną spalvingą jos pusę – autorė atsiskleidžia ne tik kaip kūrėja, bet ir kaip dainų atlikėja. 2020 m. vasarį kartu su bičiuliais kompozitorė leidinį publikai pristatė gyvos muzikos klube „Tamsta“.

Z. Bružaitės kelias į kūrybą prasidėjo kaip tik dainomis. Kaip prisimena kompozitorė, „<...> būdama 10-ies metų sukomponavau tris dainas. Tiksliai nepasakysiu, kokios buvo tos dainos, nes jos nebuvo užrašytos, jos buvo dainuojamos sau pačiai. Bet prisimenu, kad rimtais tekstais, rimtomis prasmėmis, kurių aš kaip vaikas ne visai suvokdavau. Man buvo reikalingas emocinis išsikalbėjimas“[7]. Autorė ne kartą pabrėžė, kad, kuriant vokalinę muziką, jai ypač svarbus tekstas, kuris dažnai pasufleruoja ir melodiją. „Jeigu tekste negirdžiu muzikos, tai tas tekstas ir išlieka eilėraščiu, daina netampa“, – sakė kompozitorė. „<...> tekstas yra raktas į

[6] Ten pat.
[7] V. Žakevičiūtė, 2020.

mano muziką, todėl dainų stilistika artima dainuojamajai poezijai. Bet aš truputėlį šį pasakymą norėčiau apversti aukštyn kojom ir pasakyti, kad tai yra kaip „deklamuojama muzika“. Aš tiesiog pasirenku tekstą ir jį perskaitau.“[8]

Z. Bružaitės dainos žavi savo universalumu – skirtingo amžiaus atlikėjai jas gali dainuoti ir atrasti sau artimas prasmes. Dainos atviros improvizacijai, priklausomai nuo atlikėjo meninio pasaulėvaizdžio, kaskart jos skamba vis kitaip. Dainose, kurios skirtos mažiausiems atlikėjams, kompozitorė pagarbiai žvelgia į vaiko pasaulį ir nebijo nevaikiškai gilaus teksto. Z. Bružaitės vokalinė kūryba turi daug gerbėjų, ypač dainininkų gretose. Jos dainos skamba įvairių chorų repertuaruose, o vienos choristės komentaras taikliausiai paaiškina dainų sėkmės formulę: „Gražūs, dažniausiai nuotaikingi tekstai, kurie įvilkti į įdomią muzikos kalbą. Jos muzika yra labai skirtinga, aiškiai išreiškia emociją: liūdesį, džiaugsmą, ilgesį, pašmaikštavimą.“

Z. Bružaitės kūrybinis portretas – margas, spalvingas, kintantis, kaip ir jos kuriama muzika – netelpanti į esamas sistemas ar stilistinius rėmus.

LITERATŪRA

Dangvydė, Neringa. Kompozitorė Zita Bružaitė: ieškau išraiškingiausio ritminio piešinio... Interneto kultūros svetainė *Meno bangos*, 2016-09-03. Prieiga per internetą: www.menobangos.lt/kompozitore-zita-bruzaite-ieskau-isimenancios-taciau-originalios-melodijos-neparasyto-akordo-israiskingiausio-ritminio-piesinio/.

Gimbutaitė, Monika. Nacionalinės premijos laureatė Z. Bružaitė: apie muzikos tvarumą ir atvirumą skirtingiems žanrams. Naujienų svetainė *15min*, 2019-12-17. Prieiga per internetą: www.15min.lt/kultura/naujiena/muzika/nacionalines-premijos-laureate-z-bruzaite-apie-muzikos-tvaruma-ir-atviruma-skirtingiems-zanrams-284-1248062.

Jačėnaitė, Jurgita. Nacionalinės premijos laureatė Z. Bružaitė: „Visa mano muzika yra dedikacija Aukščiausiajam“. Interneto dienraštis *bernardinai.lt*, 2020-02-15. Prieiga per internetą: www.bernardinai.lt/2020-02-15-nacionalines-premijos-laureate-z-bruzaite-visa-mano-muzika-yra-dedikacija-auksciausiajam/.

Kukaitis, Alfredas. Zita Bružaitė: esu žaismingo gyvenimo šalininkė, *Nemunas*, 2017-12-20.

Kuodytė, Jūratė. Zita Bružaitė: neužtenka žinoti, reikia ir tikėti, *Literatūra ir menas*, 2013-09-20, Nr. 3441 / 34.

Merčaitytė, Dainora. Idėjų perimamumas ir plėtotė Zitos Bružaitės kūryboje. *Žymiosios muzikos ir teatro asmenybės: jų veiklos projekcija Lietuvos kultūroje*. Mokslinės konferencijos, vykusios 2009-04-16, pranešimai ir mokslinai straipsniai. Vilnius, 2009.

Žakevičiūtė, Viltė. Nacionalinės premijos laureatė Z. Bružaitė: didelė mano kūrybos ir gyvenimo dalis išauga iš žaidimo. Naujienų svetainė *15min*, 2020-02-05. Prieiga per internetą: www.15min.lt/kultura/naujiena/muzika/nacionalines-premijos-laureate-z-bruzaite-didele-mano-kurybos-ir-gyvenimo-dalis-isauga-is-zaidimo-284-1271068.

[8] Ten pat.

Festivalis „Iš arti“: ištakos ir raida 1997–2019 m. Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus kūriniai

dr. Aušra Strazdaitė-Ziberkienė Kauno miesto muziejus

Anotacija: 1997 metais prasidėjęs kaip kuklus, kauniečių kompozitorių muziką siekiantis propaguoti renginys, tarptautinis šiuolaikinės muzikos festivalis „Iš arti“ kasmet pristato plačią muzikos amplitudę – nuo XX a. ir šiandien kuriamų kūrinių kamerinės muzikos kolektyvams ir orkestrui. Daugybę metų festivalio metu vyksta koncertiniai, edukaciniai, dailės projektai, susitikimai su autoriais ir koncertai įvairiose erdvėse. Festivalio organizatoriai teigia siekiantys artumo su klausytojais, kūrėjais ir atlikėjais. Rengėjai nekelia tikslo pateikti muziką, skirtą siaurai specialistų grupei, tačiau siekia plėsti šiuolaikinės muzikos klausytojų skonį, ieško naujų ryšių su įvairiomis auditorijomis. Festivalio idėja yra sugretinti Lietuvos ir pasaulio muzikos procesus, kryptis ir aktualijas.

Straipsnyje nagrinėjama Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus kompozitorių kūrybos sklaida festivalio repertuare, analizuojama, kaip per gyvavimo metus keitėsi festivalio rengėjų koncepcijos, kokiomis kryptimis jis plėtėsi ir kokią vietą užima Kauno kultūriniame gyvenime. Straipsnyje neminimi koncertus dirigavę dirigentai, paliekant šią temą atskiram tyrimui. Naudotasi festivalio bukletuose pateikta informacija, pokalbių, susirašinėjimų su kompozitoriais metu užfiksuotomis mintimis.

Reikšminiai žodžiai: Dalia Kairaitytė, Vidmantas Bartulis, Zita Bružaitė, Algimantas Kubiliūnas, Giedrius Kuprevičius, Giedrė Pauliukevičiūtė, Algirdas Brilius, Raimundas Martinkėnas, Viltė Žakevičiūtė, Kristina Mikuličiūtė-Vaitkūnienė, Darius Kučinskas, Vladas Švedas, Daiva Rokaitė-Dženkaitienė.

Minint Lietuvos kompozitorių sąjungos (toliau – LKS) Kauno skyriaus penkiasdešimtmetį, tarptautinis šiuolaikinės muzikos festivalis „Iš arti“ yra vienas iš skyriaus veiklos rodiklių. Nuo įsteigimo 1997 metais Kauno šiuolaikinės muzikos festivalį „Iš arti“ organizavo trys meno vadovai, kompozitoriai, LKS Kauno skyriaus nariai: Dalia Kairaitytė 1997–2000 m., Vidmantas Bartulis 2001–2007 m., Zita Bružaitė 2008–2019 m., nuo 2020 m. jis perduotas į Viltės Žakevičiūtės ir Andrijanos Filinaitės rankas. Iki šiol festivalis „Iš arti“ yra svarbiausias LKS Kauno skyriaus renginys.

Dalia Kairaitytė

Festivalio „Iš arti“ organizatorė kompozitorė D. Kairaitytė taip apibūdino šio renginio idėją: „Festivalio idėja nebuvo kažkas naujo. Vilniuje jau nuo 1991 m. vyko šiuolaikinės muzikos festivalis ,,Gaida“, 1996 m. su puikiomis klasikinės muzikos programomis savo skrydį pradėjo Pažaislio muzikos festivalis, tad Kaunui labai reikėjo festivalio, orientuoto į šių dienų muziką. Festivalio pavadinimas susijęs su jo koncepcija – pristatyti arti esančių Baltijos šalių muziką, susitikti su jos kūrėjais betarpiškai, iš arti, pristatyti Kauno publikai naujausią labai arti esančią miesto kompozitorių kūrybą.“[1]

[1] A. Strazdaitė-Ziberkienė. Interviu „Kompozitorė Dalia Kairaitytė. Akvarelinėmis spalvomis nuspalvinti sielovaizdžiai“. *Muzikos antena*, 2020-11-09. Prieiga per internetą: https://muzikosantena.lt/2020/11/19/kompozitore-dalia-kairaityte-akvarelinemis-spalvomis-nuspalvinti-sielovaizdziai/.

Pirmaisiais, 1997, metais festivalis vyko tris dienas, lapkričio 12, 13, 14. Pristatydama jį D. Kairaitytė rašė: „Mes „nekūrėme“ ypatingos festivalio koncepcijos, neakcentuojame pretenzingo žodžio tarptautinis, nenorime apriboti būsimų festivalių pakraipos, nes nėra nieko nuostabesnio už galimybę eksperimentuoti. Šį festivalį skiriame savo miestui ir sieksime suburti negausią naujos muzikos gerbėjų auditoriją, kad supažindintume ją su naujausiais lietuvių ir užsienio kompozitorių kūriniais. Mūsų tikslas – nauja ir gera muzika, be fejerverkų ir šou atributikos.“[2]

Pirmame festivalyje pirmą kartą Lietuvoje Rudolfo Tobiaso, Arvo Pärto, Erkki-Sveno Tüüro kūrinius styginių kvartetui atliko Talino styginių kvartetas, kituose dviejuose koncertuose skambėjo G. Ligeti, L. Desiatnikovo ir lietuvių autorių – O. Narbutaitės, V. Germanavičiaus, V. Barkausko, L. Narvilaitės, O. Balakausko, B. Kutavičiaus kūriniai, kuriuos atliko Vilniaus miesto savivaldybės Šv. Kristoforo kamerinis orkestras, Rūtos ir Zbignevo fortepijoninis duetas, solistai. Pirmame festivalyje, šalia estų ir lietuvių autorių, skambėjo tik vienas Kauno skyriaus kompozitorės Zitos Bružaitės kūrinys „Noveletė“, kurį atliko R. ir Z. Ibelhauptų fortepijoninis duetas. Visuose koncertuose dalyvavo muzikologė Birutė Landsbergytė-Cechanavičienė, koncertai vyko Kauno menininkų namuose, Kauno filharmonijoje ir J. Gruodžio konservatorijoje.

1998 metų festivalis (lapkričio 12–15 d.) toliau pristatė Baltijos šalių muziką – įvyko susitikimas su kompozitoriumi P. Vasks’u, kurį vedė D. Kairaitytė, skambėjo lietuvių, estų ir latvių kompozitorių muzika, koncertavo solistai P. Malkov, T. Vavilov, A. Tammesalu, L. Leiten, K. Juciūtė, G. Vaikutis, D. Tumasienė, G. Juknevičiūtė, V. Vitaitė, A. Žvirblytė, N. Kukulskienė, A. Barniškis, A. Bartkevičiūtė, Kauno styginių kvartetas, Vilniaus mušamieji, Šv. Kristoforo kamerinis orkestras. Festivalyje skambėjo kauniečių V. Bartulio „Ant kalno“ trys elegijos balsui, styginių kvartetui, klarnetui ir fortepijonui bei „I like F. Schubert“ styginių orkestrui, Z. Bružaitės „Burlegija“ klarnetui ir fortepijonui bei „Trieiliai“ balsui ir fortepijonui, V. Švedo Patetinis koncertas dviem fortepijonams ir mušamiesiems. Koncertai vyko Kauno filharmonijoje ir Kauno menininkų namuose.

Bendrame festivalio kontekste išsiskiria 1999 ir 2000 metai, kai, negavus rėmimo, įvyko atitinkamai vienas ir du koncertai. 1999-aisiais festivalis tęsė Baltijos kompozitorių muzikos pristatymą. Nors tais metais Kauno filharmonijoje įvyko tik vienas koncertas, pavadintas „Baltijos šalių kompozitorių muzika“, jame kauniečių G. Pauliukevičiūtės („Užšalę žvilgsniai“ fleitai, smuikui, violončelei ir fortepijonui), D. Kairaitytės („Krantų kantata“ balsui ir kameriniam ansambliui), latvio P. Vasks’o, esto A. Pärto, švedo Pero Gunnaro Fredriko de Frumerie kūrinius atliko ansamblis „Collegium“. 2000 metais festivalis pateikė du koncertus J. Gruodžio konservatorijoje, vienas jų buvo skirtas J. Gruodžio konservatorijos absolventų kūriniams. Jame skambėjo kauniečių Z. Bružaitės Lydinė smuikui ir fortepijonui, D. Kairaitytės „Impro-vizija“ fortepijonui, G. Kuprevičiaus „Improvizacija“ fortepijonui, ciklas fortepijonui „Sakramentalijos“, antrame koncerte atliktas V. Švedo Koncertas anglų ragui ir styginiams. Festivalyje koncertavo Vilniaus miesto savivaldybės Šv. Kristoforo kamerinis orkestras, Kauno styginių orkestras, S. Sulžičkas (anglų ragas), G. ir D. Žarėnaitės, A. Klovaitė, G. Kuprevičius, L. Smolskaitė, J. Nekrasovas, A. Treikauskas, D. Terminaitė, S. Bartulis, I. Vaičienė.

1997–2000 metų festivaliuose dominavo kamerinė muzika – kūriniai fortepijonui, solo balsui arba instrumentui ir fortepijonui, nedideliems ansambliams, buvo pristatoma Baltijos šalių muzika, lietuvių kompozitorių ir ypač kauniečių kūriniai, pradėti organizuoti susitikimai su kompozitoriais.

Vidmantas Bartulis

Vidmantas Bartulis festivaliui vadovavo 2001–2007 m. Tuometinę festivalio vadovo V. Bartulio koncepciją 2002 m. pristatė muzikologė Rimutė Brilienė savaitraštyje „7 meno dienos“: „Anot V. Bartulio, festivalio koncepcija ir prioritetai liko nepakitę – lietuvių, pirmiausia kauniečių, kompozitorių kūryba šiuolaikinės pasaulio muzikos kontekste. Juk žiūrėdami iš arti į šiuolaikinę muziką, patys save matome, o ir kiti mus mato

[2] Kairaitytė, D. Informacinis pranešimas. *7 meno dienos*, 1997-11-07.

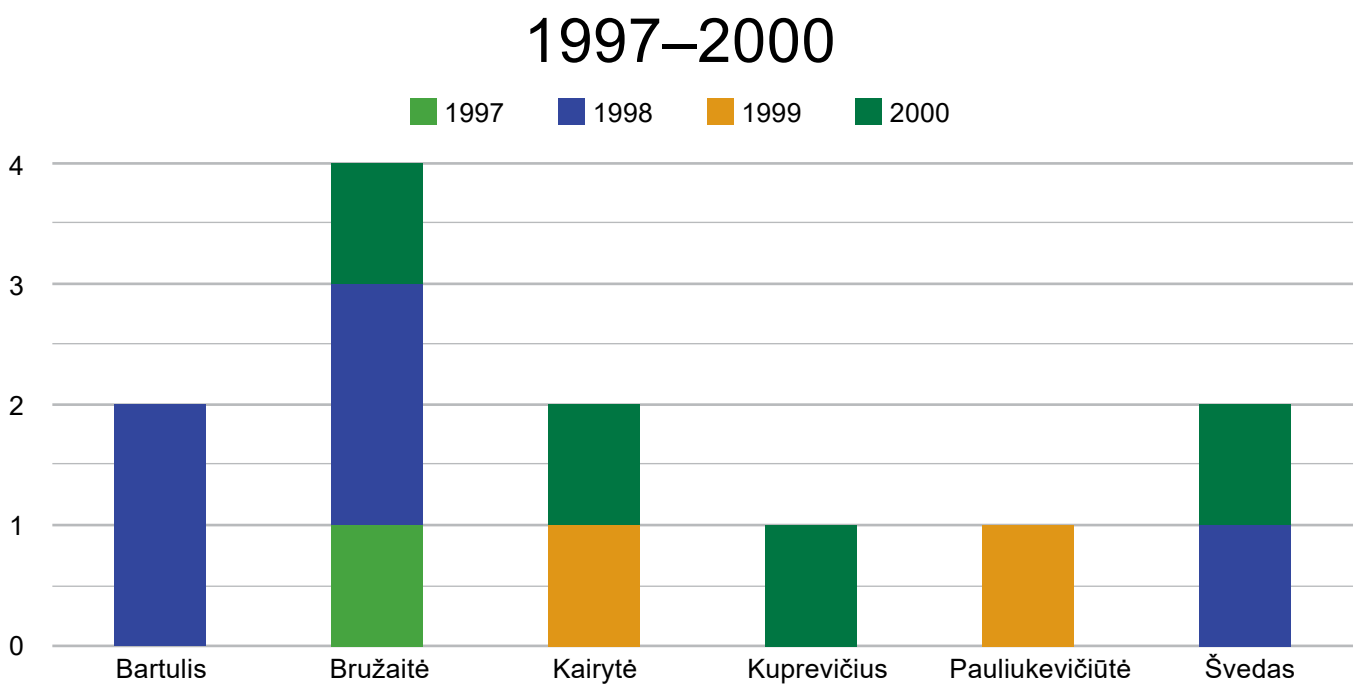

1 pav. LKS Kauno skyriaus kūriniai 1997–2000 metų festivaliuose „Iš arti“.

šiandienio pasaulio kontekste.“[3] Peržengus 2000-uosius matomas nuolatinis festivalio augimas, buvo atliekama daug lietuvių, ypač LKS Kauno skyriaus narių, muzikos, rengiamos premjeros, plėtėsi festivalio geografija, gausėjo koncertų ir atlikėjų.

2001 metų festivalyje kūrinius atliko Kauno styginių kvartetas, Kauno kamerinis orkestras, Kauno valstybinis choras, Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, „Stockholm Saxophone Quartet“, trijuose koncertuose skambėjo kauniečių V. Bartulio, „I like F. Schubert“, A. Briliaus Simfonija Nr. 3 „Viaticum“ ir „Lullaby for Goodbye“, Z. Bružaitės Simfoninė poema „Ignis fatuus“ (premjera[4]) ir „Con-textum“*, G. Kuprevičius, „Baroko simfonija“, V. Švedo „Trys epitafijos Juliui Juzeliūnui“*, Simfonija Nr. 6* ir „Saxophone Quartet“*.

2002 metų festivalyje koncertavo solistai R. Mataitytė, R. ir Z. Ibelhauptai, S. Bartulis, S. Jančaitė, A. Bartkevičiūtė, Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, Kauno styginių kvartetas, Kauno valstybinis choras, „China found music workshop“ (Taivanas), skambėjo V. Bartulio „Untinėlis“ (2002), A. Briliaus Mišios*, Z. Bružaitės „Inventio“*, D. Kairaitytės „Žemaitijos vaizdeliai“*, A. Kubiliūno Styginių kvartetas Nr. 2* ir „Vilko bajorystė“, G. Kuprevičiaus „Vasaros naktis su Naujaliu“*, V. Švedo fortepijoninis kvintetas Nr. 2* ir „Liepsnojantys medžiai“*. 2002 metų festivalyje prasidėjo kompiuterinės ir elektroninės muzikos koncertai, organizuoti tuo metu KTU dirbusio kompozitoriaus G. Kuprevičiaus ir vykę vakarais arba naktį. Pirmasis koncertas įvyko KTU Humanitariniame fakultete.

Šiuolaikinės muzikos festivalio „Iš arti“ programa. 2001 m.

Kauno miesto muziejaus fondai

[3] Pažvelkime į muziką iš arti: Šiuolaikinės muzikos festivalis Kaune. *7 meno dienos*, 2002-11-29, Nr. 545.

[4] Jeigu nurodyta festivalio programoje. Toliau premjera žymima ženklu *.

2003 metų festivalyje vyko šeši koncertai: buvo pristatytos lietuvių autorių (ir ypač kauniečių) premjeros, skambėjo jau antras elektroninės ir kompiuterinės muzikos koncertas. Festivalyje koncertavo solistai S. Jančaitė, N. Katilienė, M. Zimkus, S. Martinaitytė, R. Beinaris, A. Eitmanavičiūtė, A. Bartkevičiūtė, Kauno styginių kvartetas, Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, ansamblis „Vilniaus arsenalas“, „Penderecki string quartet“ (Kanada), Kauno J. Gruodžio konservatorijos mokiniai. Skambėjo kauniečių kūriniai: V. Bartulio „I like H. Berlioz (Lointaine)“*, A. Briliaus „Magnificat“*, Z. Bružaitės „Laterna magica“* ir Sonnet Nr. 2 „Lietus mane myli“*, D. Kairaitytės „Krantų kantata“* ir „Sidabro karoliais pabiro lietus ant pušų“*, A. Kubiliūno Styginių kvartetas Nr. 3*, G. Kuprevičiaus „Aštuoni metafiziniai romansai“*, V. Švedo Tokata dviem fortepijonams ir Simfonija Nr. 5 „Sinfonia Sacra“*. Elektroninės ir kompiuterinės muzikos koncertas įvyko M. K. Čiurlionio dailės muziejaus koncertų salėje vėlai vakare. Jame tarp kitų skambėjo G. Kuprevičiaus kompozicijos „Trys natiurmortai su Lietuva“ (2003).

2004 metų festivalis dar labiau išsiplėtė: koncertai skambėjo Kaune ir Vilniuje, vyko garso skulptūrų parodos, išskirtinis dėmesys buvo skirtas naujiems projektams ir elektroakustinei muzikai. R. Brilienė[5], parengusi festivalio bukleto įžanginį žodį, festivalio *credo* nusakė G. Kuprevičiaus sentencija: „Tai ne priešpastatymas, o procesas, ne konkurencija, o bendradarbiavimas, ne rungtynės, o meninės raiškos valandos.“ Festivalyje koncertavo Vilniaus miesto savivaldybės choras „Jauna muzika“, Kauno styginių kvartetas, styginių kvartetas „Chordos“, „Ergo ansamble“ (Kanada), „Ebony Kwartet“ (Belgija), Stephan Vermeersch (Belgija), ansamblis „Luminaire“, solistai. Skambėjo kauniečių kūriniai chorui – G. Kuprevičiaus „Pakopų psalmė“ (1995, 2004*) D. Kairaitytės „Dedikacija“* ir „Sol lucet omnibus“* Buffodilijos chorui a cappela, Z. Bružaitės „Rausvoji impresija“* ir „Baltoji impresija“, V. Bartulio „Niekų dainelė“, Z. Bružaitės „Cobra Cappela“* klarnetų kvartetui ir „Hi, Visbie, Hi!“* pučiamųjų kvintetui ir styginių kvartetui, G. Kuprevičiaus „Intrada Fest“* nonetui, D. Rokaitės „Organa“* styginių kvartetui, V. Švedo „Duo“* sonata klarnetui ir fagotui. Festivalio erdvės įžengė į muziejus – M. K. Čiurlionio dailės galerijoje buvo pristatyta lietuvių kilmės prancūzų kompozitoriaus Paulo Dirmeikio (Prancūzija) muzika, kurią atliko Kauno styginių kvartetas. Ten pat, muziejuje, jau trečią kartą festivalyje „Iš arti“ įvyko elektroninės ir elektroakustinės muzikos koncertas, kuriame skambėjo G. Kuprevičiaus ir kitų kompozicijos. M. Žilinsko galerijoje vyko Hanso van Kollwijko (Olandija) garso skulptūrų ir performansų pristatymai. Hanso van Kollwijko garso skulptūros ir performansai taip pat buvo atliekami Kauno filharmonijoje, kartu pristatyta V. Bartulio „Alliance 2004“*.

2005 metų festivalio programa buvo dar platesnė, ambicingesnė, programoje pateikta išsami informacija apie autorius, kūrinius, atlikėjus, fotografijos, pradėta tekstus lygiagrečiai versti į anglų kalbą. Šio festivalio ašis, kaip nurodoma programoje, buvo koncerto žanras, juos festivaliui pateikė Z. Bružaitė, D. Kairaitytė, V. Bartulis, G. Kuprevičius. Festivalyje skambėjo lietuvių autorių kūrinių programos, dalyvavo kompozitoriai Bernard Franke (Vokietija), Hideki Kozakura (Japonija), koncertavo Kauno miesto simfoninis orkestras, Vilniaus miesto savivaldybės choras „Jauna muzika“, San Fransisko kompiuterinės muzikos aljansas (JAV), „Harmonies of the Word“ (Ukraina), Lietuvos ir užsienio atlikėjai solistai. Festivalyje toliau tęsiama ir plečiama elektroakustinės ir audiovizualinės muzikos tradicija, koncertai transliuoti internetu. Dar labiau prasiplėtė festivalio erdvės – koncertai vyko įvairiose Kauno ir Vilniaus koncertinėse ir M. K. Čiurlionio muziejaus erdvėse. Skambėjo kauniečių Z. Bružaitės „Retro koncertas“* fortepijonui ir styginiams ir Koncertas „Kitas krantas“* smuikui ir styginiams, D. Kairaitytės Koncertas keturioms valtornoms ir styginiams*, A. Kubiliūno Divertismentas styginiams*, D. Rokaitės Dimensija*, V. Bartulio „Kelias“* ir Koncertas dviem smuikams ir simfoniniam orkestrui*, G. Kuprevičiaus Koncertas „Aštuonios stygos ir vėjas“* dviem smuikams ir pučiamiesiems, V. Švedo Sonata* altinei fleitai ir mušamiesiems, A. Briliaus „L’eau eblouissante“* fortepijoniniam kvintetui. Šiame festivalyje ypatingas dėmesys buvo skirtas elektroninei muzikai: Kaune M. K. Čiurlionio dailės muziejuje ir MAMA įrašų studijoje Vilniuje koncertavo San Fransisko

[5] Rengiant festivalio bukletus bendradarbiavo muzikologės Rimutė Brilienė, Alina Ramanauskienė.

kompiuterinės muzikos aljansas (JAV). Tradiciškai M. K. Čiurlionio muziejuje surengta lietuviškos elektroakustinės ir audiovizualinės muzikos premjerų naktis „e-MIX“, kurioje Mantautas Krukauskas (fortepijonas) ir Giedrius Kuprevičius (sintezatorius) atliko audiovizualines kompozicijas. Šie kompozitoriai ir atlikėjai tęsė M. K. Čiurlionio liniją, tarp kitų buvo atlikta G. Kuprevičius „Karalaičio kelionė. Inversija / Sekant M. K. Čiurlionio triptiku“.

2006 metų festivalis koncentravosi į kamerinius žanrus. Jame įvyko net septyni koncertai, penki iš jų buvo kameriniai. Koncertai vyko M. K. Čiurlionio muziejaus erdvėse (M. Žilinsko galerija, M. K. Čiurlionio muziejaus salė), VDU salėje bei Kauno įgulos ramovėje. Šiame festivalyje skambėjo itin daug lietuviškos muzikos. Koncertavo kamerinis ansamblis „Kaskados“, Naujasis Vilniaus trio, kamerinis ansamblis „Vilniaus arsenalas“, Lietuvos kompozitorių sąjungos šiuolaikinės muzikos ansamblis „Gaida“, Nacionalinio Tres de Febrero universiteto autentiškų instrumentų ir naujųjų technologijų orkestro kamerinis ansamblis „Fronteras del silencio“ (Argentina), saksofonų kvartetas „Amstel quartet“ (Olandija). Skambėjo kauniečių V. Bartulio „Paskutiniųjų giesmės“ (1982–2006) ir „Skaldykla-IV“* vienuolikai instrumentų, Z. Bružaitės „Sonnet-VI“*, „Septynios vizijos ir lopšinė“* vienuolikai instrumentų ir „Sonnet-V (A Cristo crucificado)“* sopranui, fleitai, altui ir klavesinui, G. Kuprevičiaus „Intrigos“* opera be arijų trims muzikantams ir modeliui ir „Šeši pirmieji žodžiai“* fleitai, altui ir fortepijonui, A. Kubiliūno „Muzika“* fleitai ir styginių kvartetui, V. Švedo „Trio“*. Tradiciškai M. K. Čiurlionio muziejuje skambėjo elektroninė ir elektroakustinė muzika „WorkShop 11/9“, autorių kolektyvo „Garsų ir vaizdų koncertas iš *tuomet* ir *dabar*“ pagal G. Kuprevičiaus ir P. Sluškonio koncepciją.

2007 metų festivalis yra paskutinis, kuriam vadovavo V. Bartulis. Festivalio programoje teigiama: „Mūsų festivalis turi savo veidą, kad ir ką besakytų skeptikai. Įsižiūrėję „iš arti“, šiame veide pamatytume globalizacijos ir multikultūrų atspindžius, nutrūktgalviškų eksperimentų naujausiomis technologijomis pasekmes, bravūriškos šypsenos ir melancholiškos nostalgijos paliktas raukšleles. Saviraiškos laisvės karštis plieskia jo rudeniškuose skruostuose, o žvilgsnyje – inovacijų troškimo ir nenuspėjamų sprendimų ugnys“ (R. Brilienė). Išlaikomas panašus formatas – lietuviškos premjeros, dėmesys kamerinei muzikai, užsienio atlikėjų elektroninė muzika, naujiena – išskirtinai fortepijoninės muzikos koncertas, kurį parengė pianistas Andrius Vasiliauskas. Festivalio koncertai ir renginiai vyko įvairiose Kauno ir Vilniaus vietose – Kauno kultūros centro salėje, M. K. Čiurlionio dailės muziejaus erdvėse ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje Kaune ir Vilniuje, vyko K. Esslo (Austrija) paskaita „Komponavimo realiame laike strategijos“, F. Vanhecke’ės (Belgija) meistriškumo kursai. Koncertavo Kauno miesto simfoninis orkestras, Kauno ir „Chordos“ kvartetų aljansas, „Duo Phoenix“ (Belgija), solistai R. Uldys, R. Mataitytė, A. Kasperavičius, F. Frith (Didžioji Britanija), K. Burger ir Karlheinz Essl (Austrija / Vokietija). Festivalyje atlikti kauniečių V. Švedo „Simfonija Kaunas“*, D. Rokaitės-Dženkaitienės simfonija „Dangaus akmuo“*, G. Kuprevičiaus „Tercijų simfonija“*, A. Kubiliūno Muzika* dviem styginių kvartetams ir trimitui, D. Kairaitytės Koncertas altui ir simfoniniam orkestrui „Kai paukščiai palieka namus“*, V. Bartulio „I Like R. Schumann“* ir A. Kubiliūno Sonata Nr. 2*. Festivalis tęsė elektroninės muzikos koncertus: elektroninės muzikos naktyje M. K. Čiurlionio muziejuje skambėjo G. Kuprevičiaus, A. Kučinsko, T. Petrikio ir kitų audio-elektroninės-akustinės kompozicijos, M. Žilinsko dailės galerijoje „ESSl.BURGER“ koncertas.

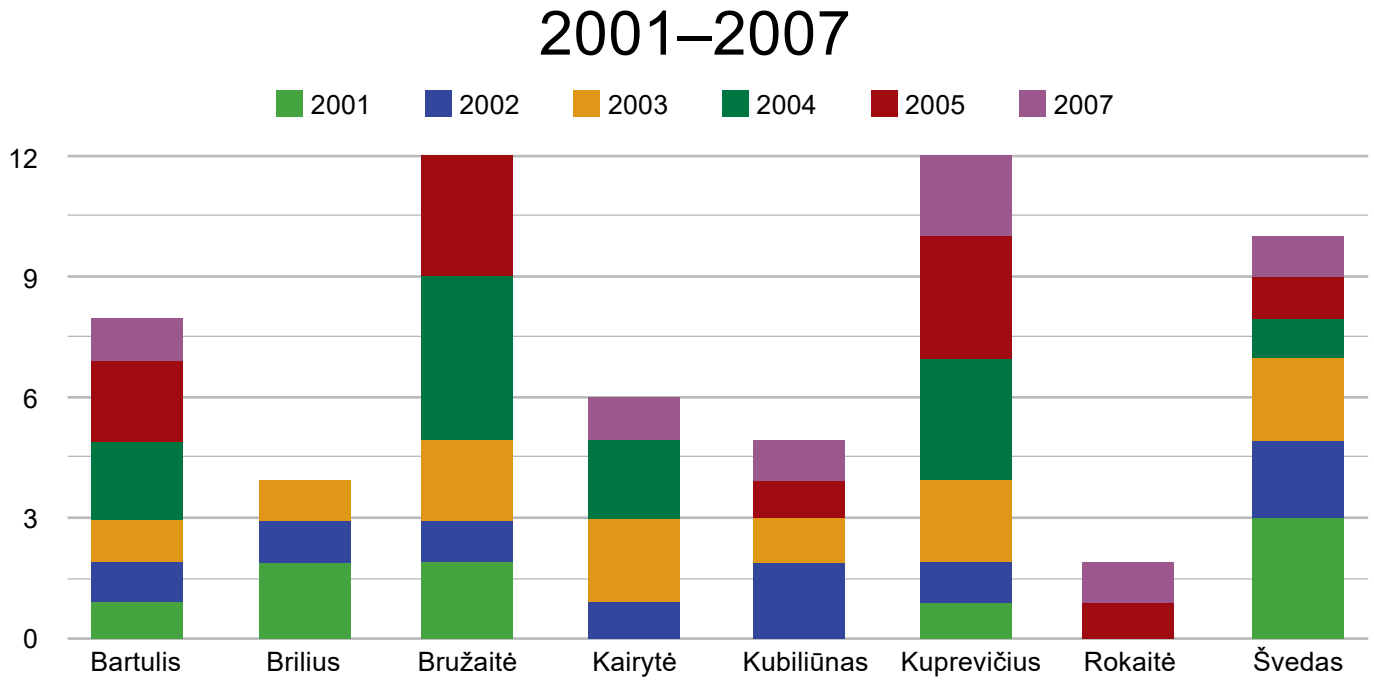

2 pav. LKS Kauno skyriaus kūriniai 2001–2007 metų festivaliuose „Iš arti“.

2001–2007 metų festivalyje pradėti rengti elektroninės muzikos koncertai, festivalis išsiplėtė į įvairesnes erdves, pradėtos organizuoti užsienio kompozitorių paskaitos. Kaip dominuojantys šio laikotarpio Kauno kompozitoriai išskirtini Z. Bružaitė, G. Kuprevičius, V. Švedas ir V. Bartulis.

Zita Bružaitė

2008 metų festivalis yra ilgo ir sėkmingo Z. Bružaitės, kuri festivalyje gerokai išplėtė sampratą „šiuolaikinė muzika“, vadovavimo pradžia. Kaip tik Z. Bružaitės rengiamų festivalių dalimi tapo nuolatiniai susitikimai su kompozitoriais, meistriškumo kursai, pradėtos rengti konferencijos, kasmet buvo atiduodama pagarba lietuvių klasikams. Festivalio bukletų įžanginį žodį nuo šiol rašė pati Z. Bružaitė. Vienuolikos renginių festivalis išsiplėtė per mėnesį, vyko Kaune ir Vilniuje, įvairiose erdvėse ir, regis, nusėdo Kauno valstybinėje filharmonijoje ir įžengė į bažnyčias. Festivalyje koncertavo solistai L. Krėpštaitė, R. Sviackevičius, R. A. Vigulf, V. Čepinskis, Kauno miesto simfoninis orkestras, Kauno styginių kvartetas, Kauno valstybinis choras, fortepijoninis trio „Kaskados“, „Ensemble Für Intuitive Musik Weimar“ (Vokietija), „Trio Cadence“ (Ukraina), Maskvos šiuolaikinės muzikos ansamblis (Rusija) ir „Orion Ensemble“ (Šveicarija). Skambėjo kauniečių V. Bartulio „Trečiasis greitasis, arba Glinkos ir Nemirovičiaus-Dančenkos kelionė traukiniu iš Peterburgo į Maskvą“* ir „...nežinios akivaizdoje nedrąsiai giedame...“* akordeonui ir styginių kvartetui, Z. Bružaitės „Estampida“*, D. Kairaitytės „Muzika pasroviui“*, A. Kubiliūno „Penkios pjesės styginių kvartetui“*, G. Kuprevičiaus „Maži pokalbiai“ (1994), D. Rokaitės „Soli“* styginių kvartetui ir „Nutolau tolau“*, V. Švedo Fortepijoninis kvintetas Nr. 1 „Praeitis“ (1999) ir „Lietuviška rapsodija“* (1974). Tradiciškai M. K. Čiurlionio muziejuje vyko elektroninės muzikos koncertas „Elektrominų naktis“, įvyko „Orion ensemble“ meistriškumo kursai, susitikimas su kompozitoriumi Jeanu-Lucu Darbellay (Šveicarija).

2009 metų festivalyje Lietuvos tūkstantmečio proga išskirtinis dėmesys buvo skiriamas Lietuvos kūrėjams ir atlikėjams, ypač E. Balsio atminimui. Festivalio koncertai vyko Laisvės alėjoje, Kauno valstybinėje filharmonijoje, Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčioje, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, koncertavo solistai A. Budrys, R. Marcinkutė-Lesieur, R. ir Z. Ibelhauptai, Lietuvos valstybinis pučiamųjų orkestras „Trimitas“, kamerinis choras

Šiuolaikinės muzikos festivalio „Iš arti“ programa. 2009 m.

Kauno miesto muziejaus fondai

„Te Deum“, Kauno miesto simfoninis orkestras, Kauno valstybinis choras, ansamblis „Vilniaus arsenalas“, „Et arsis-quartett“ (Vokietija), „Slovenski tolkalni projekt“ (Slovėnija). Festivalyje skambėjo kauniečių V. Bartulio Oratorija „Choro knyga“*, „Pas de Trois“* fleitai, altui ir klavesinui ir „I don’t like souvenirs“, A. Briliaus „Kopėčios“*, Z. Bružaitės „Galopu“ dviem fortepijonams ir elektronikai (versija 2009, D. Veršulio elektronika)*, D. Kairaitytės „Regėjimas in Lee šviesus....“ fleitai, altui, klavesinui ir lūpinei armonikėlei in G ir „Post tenebras lux“*, A. Kubiliūno Tokata dviem fortepijonams*, G. Kuprevičiaus „Šeši pirmieji žodžiai arba Viskas iš vandens“ fleitai, altui ir fortepijonui, D. Rokaitės „Reminiscencija“*, V. Švedo Koncertas – poema* vargonams ir pučiamųjų sekstetui ir Simfonija Nr. 11.

2010 metų festivalyje Nacionalinėje M. K. Čiurlionio dailės galerijoje įvyko 1-oji tarptautinė muzikos atlikimo ir interpretacijos konferencija „Tradicijos ir naujovės“, kurią organizavo dr. Darius Kučinskas. Joje pranešimus skaitė G. Kennaway (JK), J. Šutko (Ukraina), S. Sargenti (Italija), D. Martinelli (Suomija), L. Navickaitė-Martinelli ir D. Kučinskas (Lietuva), įvyko Š. Čepliauskaitės kompaktinės plokštelės „Chopin LT“ pristatymas. Šiame festivalyje skambėjo ypač daug lietuviškos muzikos. Pirmą kartą festivalyje skambėjo Kauno kompozitorių kūriniai karilionui, juos atliko G. Kuprevičius ir J. Vilnonis. Festivalyje koncertavo solistai L. Krėpštaitė, M. Bačkus, A. Krikščiūnaitė, A. Gurinavičius, S. Astrauskas, V. Rein ir M. Svoboda (Vokietija), Armonų trio, Kauno styginių kvartetas, styginių kvartetas „Chordos“, Lietuvos obojų kvintetas, Šv. Kristoforo kamerinis orkestras, jaunimo choras „Kamer...“ (Latvija), įvyko susitikimas su kompozitoriumi Šarūnu Naku, kompaktinės plokštelės „Lietuviškos muzikos mozaika“ pristatymas. Paminėtinas koncertas „Keistas vakaras“, kuriame, šalia A. Martinaičio, A. Šenderovo, B. Kutavičiaus, P. Hindemitho, D. Rokaitės kūrinių, skambėjo E. Geisto ir A. Nadelio kūriniai[6]. Festivalio koncertai skambėjo Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kauno fakultete, Kauno valstybinėje filharmonijoje, Nacionalinėje M. K. Čiurlionio dailės galerijoje, Taikomosios dailės muziejuje, Kauno Juozo Gruodžio konservatorijoje, Marijampolės muzikos mokykloje, Jonavos Janinos Miščiukaitės meno mokykloje. Skambėjo kauniečių V. Bartulio „Bolero. Pavana lacrimae“*, „Šauklys“*, „Lopšinė“* violončelei ir fortepijonui ir „Tyliai Naujalis kalbina Vištelį“ styginių kvartetui, A. Briliaus „L’Eau éblouissante“ fortepijoniniam kvintetui* ir „Offertorium“*, Z. Bružaitės „Aurora“* ir „Sonnet – IV“, D. Kairaitytės „Dedikacija“, „Mįslė“* ir „Balto žmogaus sapnas“ styginių kvartetui, A. Kubiliūno „Muzika trims Nr. 1“* ir „Svajonė“ styginių kvartetui, G. Kuprevičiaus „Vienadienės Tėvynės dainos“* sopranui ir styginių kvartetui, D. Rokaitės „Organa“ styginių kvartetui, V. Švedo Fortepijoninis kvintetas Nr. 1 „Praeitis“ ir „Jūros bangos švelnus prisilietimas“.

2011 metų festivalio temos – M. K. Čiurlionio šimtosios metinės, jo kūryba. M. K. Čiurlioniui skirta ir antroji tarptautinė muzikos atlikimo ir interpretacijos konferencija „M. K. Čiurlionis mūsų laikmenose“. Taip pat akcentuojama Lietuvos kompozitorių sąjungos ir Kauno skyriaus jubiliejai – 70 ir 40 metų. Prie festivalio kauniečių

[6] Arno Nadel „Šabo siuita“ (parafrazė liaudies dainų temomis) sopranui ir styginių trio, „Alfabetas“ (etiudas pagal liaudies dainą) sopranui ir styginių trio, Edwin Geist „Keistas vakaras“ (*Der seltsame Abend*, 1933, žodžiai Hugo Salus) sopranui ir styginių trio, „Tave matau visuos šiuose dalykuos“ (*Ich finde dich in allen diesen Dinge*) sopranui ir styginių orkestrui, Roberto Bliškevičiaus aranžuotė. Atliko Verena Rein ir styginių kvartetas „Chordos“. E. Geist (1902 m. Berlyne–1942 m. Kaune (sušaudytas)) – vokiečių kompozitorius, muzikologas, kapelmeisteris. A Nadel (1878 m. Vilniuje–1943 m. Aušvice) – muzikologas, kompozitorius, poetas, dailininkas.

kompozitorių prisijungė Raimundas Martinkėnas, vyko susitikimas su kompozitoriumi Antanu Kučinsku, pristatytas leidinys „Teatro ir kino muzika. Teorinės medžiagos konspektas“. Antrą kartą festivalyje skambėjo šiuolaikinė kariliono muzika – lietuvių ir lenkų kūriniai, buvo apdovanoti lietuvių kompozitorių kūrinių karilionui ir balsui konkurso laureatai[7]. Festivalio koncertai ir renginiai vyko Kauno valstybinėje filharmonijoje, Karo muziejaus sodelyje, I. Mikuličiūtės dailės galerijoje, prekybos ir pramogų centre „Akropolis“, Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos akademijoje, Nacionalinėje M. K. Čiurlionio dailės galerijoje. Festivalyje koncertavo solistai S. Jančaitė, S. Šerytė, M. Kaźmierczak (Lenkija), G. Kuprevičius, T. Kulikauskas, A. Radziukynas, A. Januševičius, V. Šilinskas, P. Giunter, A. Bendoraitienė, Z. Levicki, G. Bendoraitis, C. Soto Cordero (Kosta Rika), B. Stelmašenko (Ukraina) Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras, ansamblis „Protuberus Brass“, „Ensemble Oktava“, „Duo Ego“, saksofonų kvartetas „Signum“ (Vokietija), Klaipėdos kamerinis orkestras. Festivalyje skambėjo kauniečių V. Bartulio Simfonija „Slėnis“* ir „Cynthia’s Dream“*, Z. Bružaitės „Aurora“, „Stillness“*, „Sonetas I“, Z. Bružaitės ir Irenos Mikuličiūtės „Tylos mišios“, D. Kairaitytės „Poetorija Tvanas“*, A. Kubiliūno „Refa“, G. Kuprevičiaus Trys fragmentai iš baleto „Čiurlionis“*, R. Martinkėno „Your eye is the lamp“*, V. Švedo Saksofonų kvartetas. Jau antroje tarptautinėje muzikos atlikimo ir interpretacijos konferencijoje „M. K. Čiurlionis mūsų laikmenose“, kuri vyko Nacionalinėje M. K. Čiurlionio dailės galerijoje, pranešimus skaitė Ph. Dinkel (Šveicarija), L. Navickaitė-Martinelli (Lietuva–Suomija), D. Kučinskas (Lietuva), S. Sargenti (Italija), Y. Nunokawa (Japonija) ir R. Zubovas (Lietuva). Po jos vyko Kauno technologijos universiteto studentų elektroninės improvizacijos.

2012 metų festivalyje įvyko dešimt renginių, skambėjo ypač daug mušamųjų muzikos, atskiras koncertas skirtas Steve Reicho muzikai, buvo pristatyta kompaktinė plokštelė „Tiltai“. Festivalis išsiskyrė tuo, kad nebuvo nė vieno koncerto, kuriame būtų atlikta išimtinai lietuvių autorių muzika, išskyrus bendrą Klaipėdos koncertų salės ir VŠĮ „Iš arti“ projektą, Z. Bružaitės muzikinį spektaklį visai šeimai „Sofija muzikuoja“* pagal G. de Pennart’o novelę „Sophie macht Musik“, kurį atliko Klaipėdos kamerinis orkestras. Tai pirmas festivalio renginys šeimai. Festivalyje koncertavo solistai S. Auglys-Stanevičius, I. Spalinskaitė, A. Krikščiūnaitė, P. Vyšniauskas, N. Malūnavičiūtė, A. Gotesmanas, R. Mataitytė, E. Bindere (Latvija), S. Okruško, R. ir Z. Ibelhauptai, Kauno fortepijoninis trio, „Trio claviola“, „Poing / poing“ (Norvegija), Kauno styginių kvartetas ir styginių kvartetas „Collegium“ (Ukraina), „Amadinda percussion group“ (Vengrija), Lietuvos kamerinis orkestras, „Klavierquartett“ (Kanada, Lietuva, Vokietija, Italija), „Bass arco“ (Lietuva). Skambėjo V. Bartulio „I like souvenirs“*, „The same landscape“* ir „Auksiniai angelai“* dvigubam styginių kvartetui, Z. Bružaitės „Mozaika – II“ ir „Vėlių takas“*, D. Kairaitytės „Labirintai“*, A. Kubiliūno „Kontrastai“*, G. Kuprevičiaus „Dvynukai“* ir „Fragmentas su varovais“*, R. Martinkėno „Stift“*. Toliau buvo tęsiami šiuolaikinės muzikos varpams koncertai Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje. Koncerte „Varpai Keidžui“ G. Kuprevičius, J. Vilnonis (karilionas) ir Laurynas Lapė (trimitas) atliko J. Cage’o kūrinius ir A. Briliaus „C-A-G-E coda“*. Į festivalio veiklas įsitraukė dar vienas muziejus – Miko ir Kipro Petrauskų lietuvių muzikos muziejus[8], konkrečiai – muziejininkė ir muzikologė K. Mikuličiūtė-Vaitkūnienė, parengusi parodą „Rusnė“ ir vedusi šiuolaikinių kompozicijų smuikui interpretacijos seminarą „Muzika-interpretacija-Rusnė“, kuriame nagrinėti lietuvių ir latvių kompozitorių kūriniai smuikui solo bei smuikui ir fortepijonui. Baigiamasis festivalio renginys vyko ilgametės festivalio draugės, dailininkės I. Mikuličiūtės galerijoje. „Paveikslogarsiai“ – tai dailininkų ir kompozitorių suartinimo performansas, kuriame dalyvavo kompozitorius G. Kuprevičius.

2013 metų festivalyje tradiciškai skambėjo lietuviškos premjeros, ypatingas dėmesys buvo skirtas W. Lutosławskio 100-mečiui, lietuvių ir prancūzų modernizmo klasikai. Festivalis vis labiau stengėsi apimti ne tik naujausią muziką,

[7] V. Striaupaitės-Beinarienės „Rudens susimąstymas“, A. Klovos „Ieškojau tavęs“, „Permatomas“, L. Vaitkūnaitės „Šešėlių lietus“, R. Mačiliūnaitės „Užkalbėjimai“, F. Bajoro „Iš Urantijos knygos“, K. Vasiliauskaitės „Dovydo psalmės“, J. Tamulionio „Varpų haiku“, A. Kučinsko „Valandos“, V. Lopo „Sanctus“, A. Martinaičio „Bartulux“.

[8] Dabar – Kauno miesto muziejaus skyrius Miko ir Kipro Petrauskų namai.

Šiuolaikinės muzikos festivalio „Iš arti“ programa. 2013 m.

Kauno miesto muziejaus fondai

net atsigręžti į lietuvių klasikus ir liaudies dainas. Festivalyje įvyko susitikimas-koncertas su kompozitoriumi ir smuikininku Mihkeliu Keremu (Estija) ir pianistu Roku Zubovu. Koncertavo solistai A. Bankas (Kanada), P. Geniušas, M. Russak (Lenkija), R. Armonas, E. Sartatavičiūtė, J. A. Valcárcel Moura, A. Ferreira López, S. Canosa Insua (Ispanija), R. Novikaitė, H. M. Kochan (Austrija), Rasa Serra, S. Petrikis, M. Salynas, P. Narušis, L. Mikalauskas, A. Gakaitė, N. Malūnavičiūtė, K. Žaldokaitė, B. Timinskaitė, I. Mukauskaitė, G. Vaitkutė, Kauno miesto simfoninis orkestras, Kauno valstybinis choras, Marselio pučiamųjų instrumentų kvintetas (Prancūzija), Kristupo kvintetas, Čiurlionio styginių kvartetas, Kauno miesto simfoninis orkestras, Kauno valstybinis choras, ansamblis „Esfera Ensemble“ (Ispanija). Skambėjo kauniečių V. Bartulio „Ne tas peizažas“* smuikui ir simfoniniam orkestrui, Z. Bružaitės „Cantion“*, D. Kairaitytės „Naktis“, A. Kubiliūno „Kodėl?“*, V. Bartulio, Z. Bružaitės, G. Kuprevičiaus kūriniai, sujungti su lietuvišku folkloru ir improvizacijomis, kompaktinės plokštelės „Musica vera“ sutiktuvėse – V. Bartulio „Muzika“, Z. Bružaitės „Dainos gimimas“, G. Kuprevičiaus „Lux aeterna. Myliu“. Paminėtina, jog festivalyje pirmą kartą atlikta šiuolaikinė opera – L. Lapelytės „Geros dienos“ 10 kasininkių, prekybos centro garsams ir fortepijonui, Nacionaliniame Kauno dramos teatre. Sėkmingai į festivalio programą įsitraukęs M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos, dabar Kauno miesto muziejaus, skyrius tęsė lietuvių muzikos interpretacijos seminarus. Vyko lietuvių muzikos interpretacijos seminaras, jį vedė Š. Čepliauskaitė, buvo pristatyta K. Mikuličiūtės-Vaitkūnienės parengta paroda, skirta kompozitoriaus ir dainininko Juozo Indros[9] jubiliejiniams metams. Seminare A. Belazaro, D. Kairaitytės, V. Bartulio, V. Striaupaitės-Beinarienės, J. Indros kūrinius atliko Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazijos, Kauno berniukų chorinio dainavimo mokyklos „Varpelis“, Kauno 1-osios muzikos mokyklos, Kauno Aleksandro Kačanausko muzikos mokyklos, Kauno J. Gruodžio konservatorijos moksleiviai.

2014 metų festivalis pakeitė savo *credo* – ne tik pristatyti naujausią šiuolaikinę muziką, bet ir atsigręžti į praėjusio šimtmečio „aukso fondą“, ypač aktualų jaunajai klausytojų kartai. Pastarieji penkeri festivalio metai žymi kauniečių premjerų mažėjimą, tarsi grįžimą prie pradinio festivalio pobūdžio – labiau tarptautinio, ne tokio kaunietiško. Festivalyje koncertavo Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, „Dirt Nonet“, „Trio Colors“ (Lietuva), Vroclavo filharmonijos styginių kvartetas „Lutosławski quartet“ (Lenkija), kamerinis ansamblis „Vilniaus arsenalas“, VDU kamerinis orkestras, solistai R. Romoslauskas, J. Kotar (Slovėnija), L. Ferrini (Italija), L. Šulskutė, S. Okruško, O. Ramonas, S. Auglys, aktorius A. Bialobžeskis, J. Srikanth (Jungtinė Karalystė–Indija), S. Solomon (Indija), F. Drulytė, E. Šidiškis, B. Muntrimas, K. Kaklauskaitė. Festivalio koncertuose skambėjo kauniečių V. Bartulio „The Sorrow of an Everstretching Landscape“* styginių kvartetui, Z. Bružaitės Koncertas altui ir simfoniniam orkestrui „Pabudimas“ ir „Colors“* obojui, fagotui ir fortepijonui, G. Pauliukevičiūtės „Žaismas“*. Dviejų dalių koncerte skambėjo kūriniai mokytojams Eduardui Balsiui ir Juliui Juzeliūnui, iš kurių kompozicijos paslapčių sėmėsi kauniečiai kompozitoriai V. Bartulis, D. Kairaitytė, G. Kuprevičius ir A. Brilius; o pats J. Juzeliūnas mokėsi pas lietuviškos kompozitorių mokyklos pradininką Juozą Gruodį. Koncerto programoje skambėjo J. Juzeliūno Poema-koncertas „Keturios dedikacijos Mokytojui“, V. Bartulio „EdBa“, D. Kairaitytės „Pro memoria E-D-B-A tema“, A. Briliaus „Minutė Profesoriaus atminimui“, G. Kuprevičiaus „EdBa“. Festivalyje buvo toliau pristatomi Kauno kompozitorių jubiliejai M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejuje. K. Mikuličiūtė-Vaitkūnienė parengė parodą „Tarp kūrybos ir kasdienybės“ ir koncertą-žaidimą „Ba-Ku-Ku“, parodoje dalyvavo V. Bartulis, G. Kuprevičius ir A. Kubiliūnas, jų kūrinius atliko Juozo Naujalio muzikos gimnazijos moksleiviai ir VDU muzikos akademijos solistai.

2015 metų festivalyje koncertavo Kauno miesto simfoninis orkestras, „Amael piano trio“ (Slovėnija), ansamblis „Fortvio“ (Lietuva), Haga Duo (Švedija), Kauno styginių kvartetas, Liepojos simfoninis gintarinio garso orkestras (Latvija), solistai P. Graffin (Prancūzija), S. Hilderbrand, J. Lundstrom (Švedija), Stein Skjervold (Norvegija), E. Adrejevaitė, R. Beinaris,

[9] 2019 m. Kauno miesto muziejus išleido K. Mikuličiūtės-Vaitkūnienės parengtą knygą „Juozas Indra“ su kompaktine plokštele.

M. Bačkus. Kultūrų dialogams buvo skirtas Kim Sanky (JAV) ir Roko Zubovo koncertas, kuriame atlikta korėjiečių kompozitorių ir specialiai šiam koncertui sukurta G. Pauliukevičiūtės kompozicija „Dūno“. Festivalio koncertuose skambėjo V. Bartulio „Trečiasis greitasis arba Glinkos ir Nemirovčiaus-Dančenkos kelionė traukiniu iš Sankt Peterburgo į Maskvą“ (2004, 2007 versija fort trio), „Voyage du Silence“* ir „Ilgo ilgo kelio pabaiga“*, Z. Bružaitės „Novellete about you“*, D. Kairaitytės „Lėtai rudenėjančio sodo inkrustacijos“*, A. Kubiliūno „Miražai“*, M. K. Čiurlionio-G. Kuprevičiaus Simfoninė poema „Dies irae“*, R. Martinkėno „Išsiauga pamariui ąžuolas“. Šio festivalio „Iš arti“ kompozitorė, viešinti Kauno miesto muziejaus M. ir K. Petrauskų skyriuje, buvo Giedrė Pauliukevičiūtė, jos kūrinius atliko VDU Muzikos akademijos studentai, Juozo Naujalio muzikos gimnazijos ir Kauno berniukų chorinio dainavimo mokyklos „Varpelis“ moksleiviai. Renginį kuravo K. Mikuličiūtė-Vaitkūnienė.

2016 metų festivalyje pateikiama įvairių žanrų, kultūrų muzika, tačiau pastebimai mažiau kauniečių kompozitorių premjerų. Tęsiama tradicija festivalyje pristatyti kompozitorius – lietuvių klasikus. Kultūrų dialogo rubrikoje pristatyta Maltos dailė ir muzika. Festivalyje koncertavo Klaipėdos kamerinis orkestras, choras „Brevis“, saksofonų kvartetas „Anemos“ (Belgija), „Duo Mascagni“ (Italija), folkloro ansamblis „Intakas“, „Piano voice beat“ (Latvija), Kauno miesto simfoninis orkestras, ansamblis „Fatrio“, Lietuvos ansamblių tinklas, styginių kvartetas „Chordos“, Šv. Kristupo pučiamųjų kvintetas, solistai R. Sviackevičius, R. Marcinkutė-Lesieur, Š. Čepliauskaitė, A. Žiūra, A. Gostemanas, F. Božac, C. Farrugia (Malta). Festivalio koncertuose skambėjo kauniečių V. Bartulio „Šauklys V“*, A. Briliaus „Lullaby for Goodbye“, Z. Bružaitės „Baltoji impresija“, D. Karaitytės „Šermukšnėjančio vakaro kontrapunktai“*, A. Kubiliūno vokalinis ciklas „Žodžiai“*, G. Kuprevičiaus „Fate of F. P.“*, R. Martinkėno „O kas gi tai yra“. Jau tradiciškai Kauno miesto muziejaus M. ir K. Petrauskų skyriuje buvo atiduota pagarba muzikos paveldui renginyje Viktorui Kuprevičiui „Gyvenimas su varpais“, kuriame dalyvavo Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos akademijos Dainavimo katedros studentai, Kauno Juozo Naujalio muzikos gimnazijos jaunučių choras (vadovė Dalė Jurkonienė), kompozitorius G. Kuprevičius, muzikologė K. Mikuličiūtė-Vaitkūnienė.

2017 metų festivalio rengėjai akcentavo lietuvių muziką ir ypač jos „metrus“ – B. Kutavičių, O. Balakauską ir A. Martinaitį bei ankstesnius autorius – M. K. Čiurlionį, S. Vainiūną, programose pateikę lietuvių autorių, lietuviškos tematikos, latvių, estų kompozitorių kūrinius. Koncertavo Lietuvos kamerinis orkestras, Kauno styginių kvartetas, Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, Artūro Noviko džiazo mokyklos auklėtiniai, choras „Bel canto“, ansamblis „Yurgaki“, kurio kelis narius dėl nesusiklosčiusių kelionės aplinkybių pakeitė pianistas Motiejus Bazaras ir perkusininkas Arvydas Joffė, solistai G. da Silva, V. Gelgotas, R. Beinaris, V. Eidukaitytė-Storastienė, „Capella’A“, D. Dėdinskaitė, G. Pyšniak, S. Zajančauskaitė, M. Circenis (Latvija), Š. Čepliauskaitė, M. Pundziūtė, J. Milius, V. Bagdonas, Č. Gabalis, T. Girininkas, M. Zimkus. Skambėjo kauniečių V. Bartulio „Melancholia“* smuikui, violončelei ir fortepijonui, Z. Bružaitės Adagio* obojui, vokaliniam kvartetui ir kameriniam orkestrui, A. Kubiliūno „Rami geltona šviesa“*, R. Martinkėno „Mišios be žodžių“*. Paminėtina A. Bumšteino garso instaliacija „Molinės gerklės“, vykusi Kauno paveikslų galerijoje, bei koncertinis L. Vilkončiaus roko operos „Eglė“ koncertinis atlikimas.

2018 metų festivalis dar tvirčiau grįžo prie pirminės – baltiškos muzikos linijos, kartu tarsi jau tradiciškai atliekant ir lietuvių klasikų kūrinius. Šį kartą – J. Gruodžio Siuitą iš baleto „Jūratė ir Kastytis“. O festivalio lietuviškumas išsiplėtė per Lietuvoje gimusio Zachary Egano ir Niujorke gyvenančios Žibuoklės Martinaitytės, Lietuvoje gyvenančio M. Vilumšo kūrybą. Z. Bružaitė kaip tik per XX a. pirmos pusės autorių kūrybą išplėtė festivalio šiuolaikiškumo sampratą – festivalyje atlikti C. Debussy kūriniai. Jau tradiciškai vyko tarptautinė objekto meno paroda „Šnabždesys“. Koncertavo R. Lipinaitytė, Kauno miesto simfoninis orkestras, Kauno valstybinio choro vyrų grupė, išilginių fleitų kvartetas „Block4“ (Jungtinė Karalystė), Kauno vokalinis ansamblis „Acusto“, „Trio Khaldei“ (Belgija), „Kugoni trio“ (Belgija), „Trio Agora“, valstybinis choras „Vilnius“, Kauno bigbendas, Baltijos gitarų kvartetas. Festivalio programoje skambėjo tik du kauniečių kūriniai – Vidmanto Bartulio „Rožinis“,

atliktas Kauno Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje. Autorius dėmesį skyrė karo metu išvykusiems lietuvių menininkams, tekste minimi jų vardai ir pavardės. Kitas kūrinys – Juozo Naujalio-Zitos Bružaitės „Credo“ koncerte „Džiazas, mišios ir gitaros“. Paminėtina „Trio Agora“ programa, kurioje M. Natalevičiaus, J. Jurkūno, A. Klovos, J. Pranulytės ir J. Hoffmano kūriniais buvo pristatyta įvairiai suvokiama lietuviška tapatybė.

2019 metų festivalis gali būti pavadintas „priešpandeminiu“, jame, ko gero simboliškai skambėjo visų LKS Kauno skyriaus narių kūrinių premjeros, o atidarymo koncertą vedė G. Kuprevičius. Paskutinio Z. Bružaitės rengto festivalio programoje akcentuota ansamblio ištikimybė naujovėms ir XX a. klasikai, kuriai šį kartą atstovavo M. Ravelio „Valsas“ (1919), W. Kilaro, E. Balsio kūriniai. Paminėtina, kad festivalio programa pasižymėjo ekologinėmis nuotaikomis, suskambusiomis lietuvių ir užsienio atlikėjų programose, šiuolaikiniuose ir jau klasika tapusiuose kūriniuose. „Galbūt mes nepakeisime pasaulio, bet galime pasikeisti patys“ – festivalio programoje buvo išryškinta K. Lovelius mintis. Koncertavo Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, vokalinis duetas „Cantus coronatus“, kamerinės muzikos ansamblis „Musica humana“, Kauno fortepijoninis trio, Kauno styginių kvartetas, ansamblis „Kwartludium“ (Lenkija), „Ensemble Mykorrhiza“ (Švedija) su dainininke Karin Lovelius (Vokietija / Švedija), Klaipėdos kamerinis orkestras, solistai Motiejus Bazaras, B. Asevičiūtė, M. Bačkus. Skambėjo kauniečių V. Bartulio „Je suis maitre“*, Z. Bružaitės „Mirusios kopos“*, D. Kairaitytės „Nerimo jūra su EdBa garsų inkrustacijomis“*, A. Kubiliūno vokalinis ciklas „Žemės diena“*, G. Kuprevičiaus „Simfonija be fortepijono“ (1970–2018*), ypač ansamblio „Kwartludium“ programoje suskambėjo G. Pauliukevičiūtės „Stiklas“*.

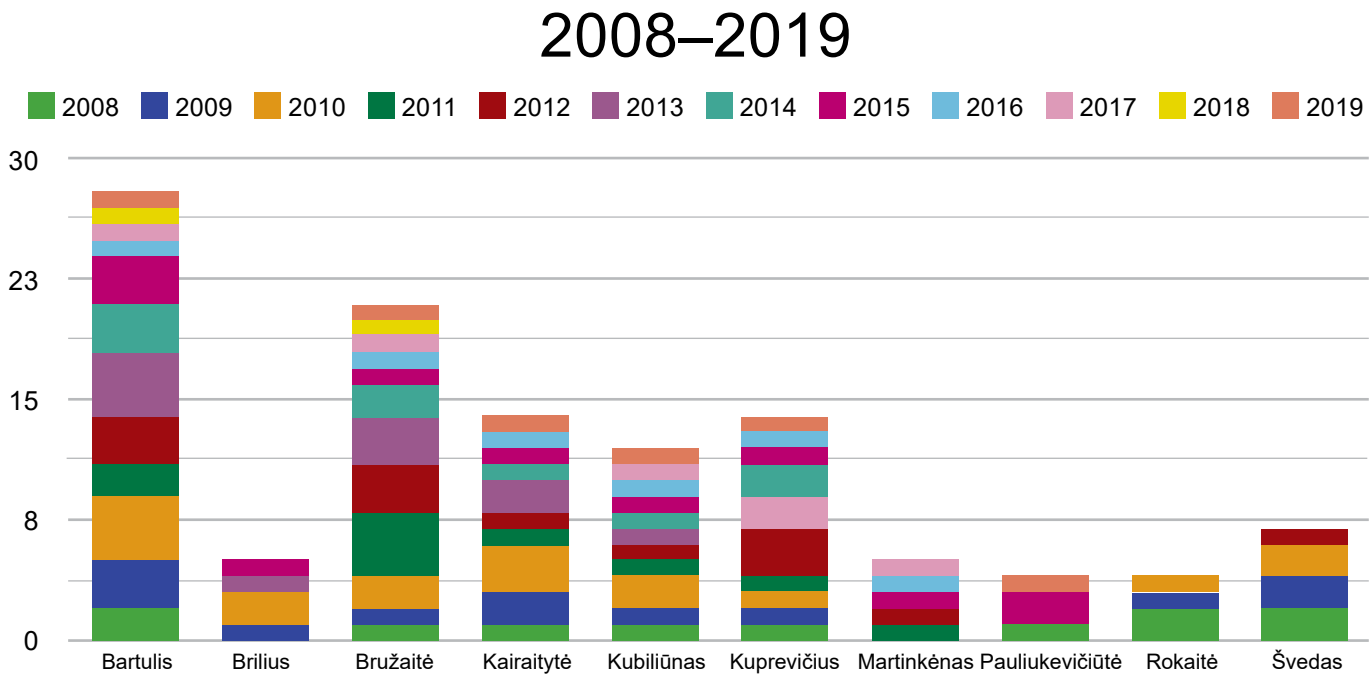

3 pav. LKS Kauno skyriaus kūriniai 2008–2019 metų festivaliuose „Iš arti“.

2008–2019 metų festivalio koncertuose buvo iki XX a. pradžios praplėsta „šiuolaikinės“ muzikos samprata, koncertuose šalia premjerų atliekant lietuvių ir užsienio XX a. pirmos pusės kompozitorių kūrinius. Festivalyje vyko konferencijos, susitikimai su kompozitoriais, meistriškumo kursai, renginiai ir parodos muziejuose.

Festivalio koncertų erdvės išsiplėtė į koncertines, muziejines, bažnytines erdves, aikštes ir pramogų bei prekybos centrus, o išbandžius tai grįžo į atlikti ir įgarsinti patogias Kauno filharmonijos erdves. Vertinant kauniečių kompozitorių kūrinių skaičių šiuo laikotarpiu smarkiai išsiskiria V. Bartulis.

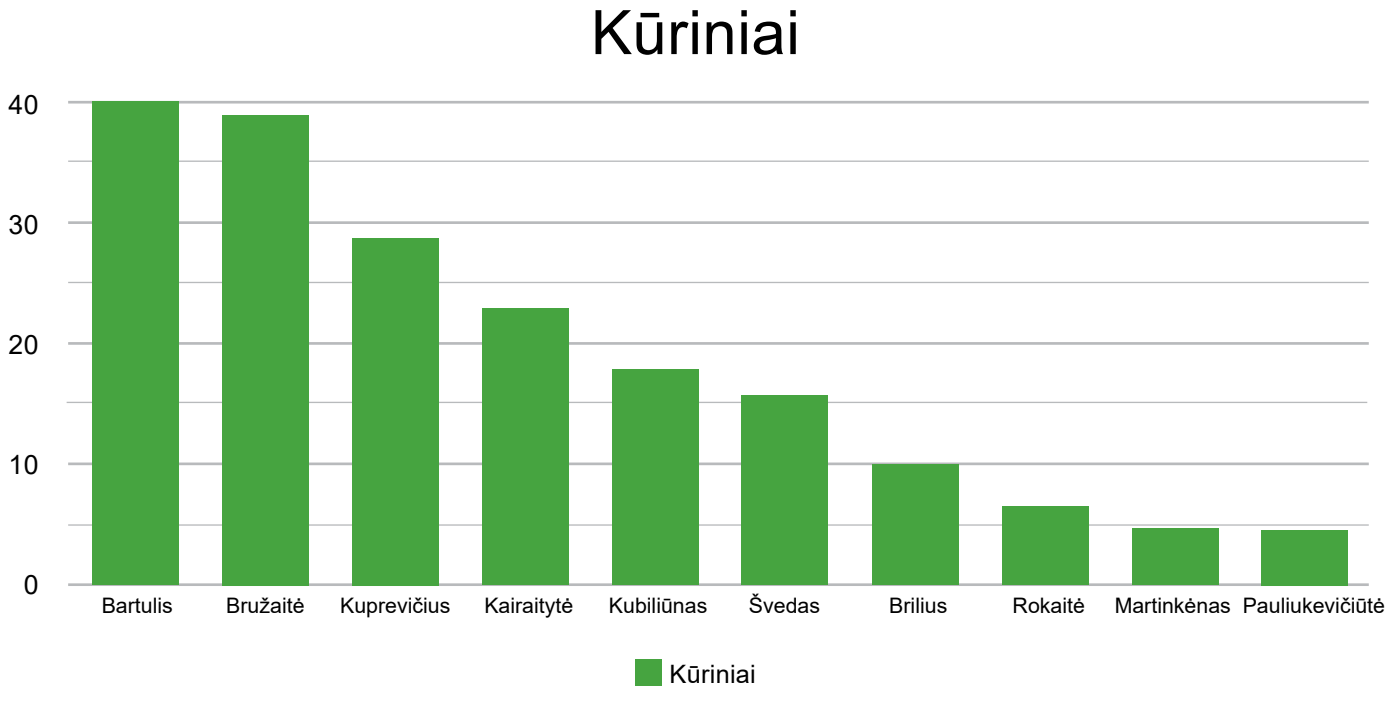

4 pav. LKS Kauno skyriaus kompozitorių kūriniai 1997–2019 metų festivaliuose „Iš arti“.

Vertinant LKS Kauno skyriaus kompozitorių kūrybą festivalyje nuo jo pradžios 1997 metais iki 2019-ųjų, matoma V. Bartulio ir Z. Bružaitės kūrybos sklaida. Taip pat kaip beveik tolygiai stiprūs festivalio dalyviai išskiriami G. Kuprevičius, D. Kairaitytė, A. Kubiliūnas ir V. Švedas. Pažymėtinas A. Briliaus kūrybinis atsitraukimas, ankstyva D. Rokaitės mirtis. Taip pat akcentuotinas R. Martinkėno ir G. Pauliukevičiūtės dalyvavimas festivalyje įdomiais ir stipriais kūriniais.

Refleksijos

Tiek metų gyvuojantis festivalis yra labai artimas ir net asmeniškas tiek jo rengėjams, tiek LKS Kauno skyriaus nariams. Pradėję nuo pirmosios festivalio vadovės D. Kairaitytės minčių, pabaigoje pateikiame iki pandemijos festivaliui vadovavusios Z. Bružaitės ir dviejų vyriausių skyriuje nuo pat įkūrimo esančių narių A. Kubiliūno ir G. Kuprevičiaus refleksijas, gautas straipsnio autorei 2020 metais su jais susirašinėjant. Z. Bružaitė: „Dešimt metų į kelis sakinius nesudėsiu. Niekaip. Čia kaip spintos turinio perkėlimas į du stalčius... Juolab žvelgiant iš keturių kampų – organizatorės, kompozitorės, klausytojos ir tiesiog asmens, adoruojančio muziką. Kokiomis potemėmis galėčiau kreipti refleksijų kursą? Istorija. Nuo ko tai prasidėjo ir kuo / kur baigėsi. Žmonės. Autoriai, atlikėjai, festivalį lankanti ir kasmet palaikanti bendruomenė. Kūryba. Žinoma, premjeros. Tame tarpe ir mano. Kontekstas. Ne tik kūrinys, o ir visa, kas aplink jį sukasi programoje. Nuotykiai. 76 vieno kolektyvo elektroniniai laiškai iki festivalio koncerto. Naktinėjimai. Po koncertų, premjerų. Su svečiais, savais, ilgi pokalbiai apie koncertus, daugiau mažiau įvykusias premjeras ir ne tik... Visa tai ir dar daugiau ir sudaro festivalio gyvenimą – prieš-per-po. Tai yra ratas, kurį įsukus nėra paprasta sustabdyti, o jei taip atsitiktų – vis tiek kurį laiką bus jaučiami jo atšvaitai.“ A. Kubiliūnas: „Visą nueitą kelią, nuo 1997 m., festivalis išlaikė starto (pirmojo festivalio) deklaruotą kryptį: tarptautinis, šiuolaikinės muzikos (nuo XX a. muzikinės kūrybos iki šiandieninio avangardo). Ženkli festivalio koncertų programos dalis – lietuviška muzika (lietuvių klasikų ir šiuolaikinių kompozitorių kūriniai) ir nesileidžianti festivalio koncertų tiek atlikimo, tiek programų kokybės kreivė.“ G. Kuprevičius: „IŠ ARTI aria mūsų kūrybinius dirvonus ir priARTIna nutolusiai nuo dabarties muzikinių ieškojimų publikai kasmet naują ir gyvybingą mūsų darbų pARTIją. Tas abipusis suARTInimas yra neatsiejama kūrybos motyvacijos garantija, be kurios visi mūsų darbai taptų tik rūkuose paskendusių ARTIfaktų miražu.“

Galima teigti, kad festivalis „Iš arti“ yra stipriai įaugęs į Kauno gyvenimą. Kas metai vykstantys koncertai, kuriuos įvairiais laikotarpiais papildė parodos, seminarai, performansai, konferencijos, supažindina su Kauno, Lietuvos ir užsienio kompozitorių muzika, o kartu gyvai pristato ir aktualina Lietuvos muzikos paveldą. Festivalis apėmė įvairias Kauno erdves – koncertines, sakralines, muziejines – ir vėl susitraukė. Tai pasakytina ir apie festivalio repertuarą, kuris sukasi apie Kauną ir tolydžio išsiplečia nuo Lietuvos, Baltijos šalių iki tolimo užsienio ir vėl grįžta prie Baltijos šalių muzikos. Festivalyje dalyvavo ir dalyvauja Lietuvos ir užsienio solistai, ansambliai, orkestrai, klausytojams pristatoma plati skambesių panorama. Kaip tik šis pulsavimas yra vienas iš festivalio gyvumo rodiklių. Lapkritis Kaune skiriamas šiuolaikinei muzikai, žodį „šiuolaikinė“ suprantant vis plačiau ir plačiau. Itin taikliai pasirinktas festivalio pavadinimas rengėjams, regis, pasiūlė premjerų, lietuviškos šiuolaikinės klasikos ir lietuvių bei užsienio XX a. pradžios muzikos siekiamybės pusiausvyrą, „Iš arti“ stebint save ir kitus.

Summary

Giedrius Kuprevičius

KAUNAS COMPOSERS AND MUSICOLOGISTS DEPARTMENT: CLOSER TO THE PEOPLE, FARTHER FROM GOVERNMENT

The 50-year-old Kaunas Department of Composers and Musicologists runs many events of varied significance in the city's musical life. These range from premieres of new works by composers living and creating in Kaunas, to publications of musicologists' works, action around common cultural issues and solving various problems, and socially important events involving the participation of a wide cross-section of the city's population. The unit comprising just a few members has kept creative and civic mobility equal to what it is now.

The report was based on the facts concerning the establishment of the department and the activities of the first year recorded in my blogs.

The idea to establish the Kaunas branch of the Lithuanian Composers' Union in 1971 came from Eduardas Balsys. I was offered the role of first secretary of the department. There were many dramatic and comic adventures: the introduction of a telephone into premises that did not yet exist, a certain kind of relationship with the government of the time, the organization of controversial events.

The first meeting of the department's members took place at Kaunas Artists' House on 6 September 1971. Musicologist Eugenija Ragulskienė, composers Jonas Dambrauskas, Vladas Švedas, Algimantas Kubiliūnas, my father Viktoras Kuprevičius, and Povilas Dikčius, a member of the Lithuanian Composers' Union and instructor of the Culture Department of the LTSR Communist Party Central Committee, supervised the establishment process. An ambitious work plan for the department was approved. Musicologist Eugenija Ragulskienė, at that time a candidate for the membership of the union, was assigned to curate the Kaunas Musicologists' Section.

On 1-6 December of the same year, Kaunas organized the first Kaunas Music Week. The annual festival presented new works by composers, amateur works, and public discussions.

Throughout the past 50 years, the Kaunas branch of the Lithuanian Composers' Union has been very active, participating in all facets of the city's musical life, fostering a taste for quality, getting involved in solving various problems, and actively expressing its opinion – which has been heard. Recently, due to the changed government of Kaunas, the activities of the cultural policy department's members have not been particularly influential.

The year when it fell to me to head the Composers and Musicologists Department was interesting in every sense. It involved management experiences, many different contacts, testing out one's own ideas and other people's in a real environment, and the penetration of pro-Western moods and knowledge in the daily activities of the department. Such experiences have influenced both creativity and musical journalistic activities. We were together the whole time. We are together now.

Zita Bružaitė

MUSICAL PORTRAIT OF COMPOSER ALGIMANTAS KUBILIŪNAS

Modern music composition techniques and echoes of Lithuanian folk music are significant features of the work of composer Algimantas Kubiliūnas. This musical portrait covers over five decades of the composer's work. The development of his compositional path is concluded of only slightly changing musical language as well as the dramaturgy of the musical work, therefore the principle of variation is characterized as a composing method and is found in a number of compositions. The composing technique of creating aleatoric music and blending and dissolving sonoristic sound are used in concise thematic blocks that accommodate an arsenal of intonational, rhythmic, harmonic and textural transformations. The works' titles are mostly short and neutral, emphasising the composer's preference for pure music and structural focus. A. Kubiliūnas' musical portrait is created through expressive sound and by following the principles of neoclassical dramaturgy and focuses on A. Kubiliūnas's founding principle of composition - chamber music.

Rūta Gaidamavičiūtė

THE PORTRAIT OF VIDMANTAS BARTULIS

Vidmantas Bartulis' creative path, which lasted for about 55 years, was particularly productive and diverse. Today, it can already be appreciated as a whole. His expressivity was limited for one third of his life, and liberated for the other two thirds. A close connection between Vidmantas Bartulis' personality traits and his creativity was apparent. Poetics, authenticity, theat-

ricality, directing strategy, non-standard approach, and many other elements are seen as both character traits and creative traits. It is possible to compare the composer's stylistic minimalism, which is pertinent to many works, with his very clear self-limitation and non-talkativeness. The creator was well versed in the architectonics of the work, and by experimenting with the language of music, he subtly nuanced it, thus creating diversity and providing ambiguity. Through non-traditional works, the composer developed his listeners' ability to look upon ordinary phenomena from alternative perspectives. His experience as a composer for theatre helped with appearing ambiguous and at the same time provided a degree of democracy. In this way, he avoided patheticism in the high genres of spiritual music as well, and in other music he easily combined the expressivity typical of a "sad poet" with a mischievous smile. The text draws on the thoughts of the composer himself and his colleagues.

Dainora Merčaitytė

CREATIVE PORTRAIT OF ZITA BRUŽAITĖ

Looking at the context of contemporary music, two types of creators can be distinguished: some of them strive for purity and integrity of style in their music, others' work seems stylistically varied and changing, but maintains an inner commonality, a creative core. I envision the creative portrait of Zita Bružaitė as a mosaic composed of different, mutually autonomous particles, and this colourful variety is united into one whole by the author's musical sincerity and joy of life. The composer herself once said that improvisation or play stimulate much of her work and life. However, this posture demonstrates a deep knowledge of the secrets of history, art, literature, and, of course, the art of music. The music is witty, as though by Haydn, jazzy, easy to listen to and understand – these are the first impressions upon listening to Zita's works. However, this is only the outer, most easily visible and audible shell of her multi-layered work, in which the author likes to hide her "sekretai" (Z. Bružaitė's word for "mysteries, secrets"), leaving a hint so that the performers or listeners remain intrigued to read these musical thoughts and find their way through the maze of her artwork. To make it easier, the composer stresses key points that have been and are important to her worldview. "I want, neither too much nor too little - for the listener to experience the mysteries of my music, the playful and destructive shifts of mood and colour that lead me and all of us through the most precious gift given to us by God - life," says the composer.

The Lithuanian National Culture and Art Prize, awarded for the universality and emotional openness of her music, only confirms the democratic nature of Z. Bružaitė's art, because every performer or listener can discover what is already known while at the same time being invited to learn the language of more complex music. Z. Bružaitė's music includes the styles and genres of academic, jazz and electronic music, reflections on ethnic music, and the cultural signs of various musical periods. The composer combines all this to create her music's own unique language.

The composer is most fascinated by earlier musical periods, when the flow of time was slower and any art form served as a language of symbols. So, her description of the artist as an artisan caught in inspiration is more acceptable to her. Medieval musical thought resonates with the composer's own creative nature, which could be expressed by the following triad: modality, linearity, variability. Z. Bružaitė's beloved microintonation structures, from which the horizontal material of the work is woven, usually consist of three sounds. Therefore, we can talk about metamorphoses of number symbolism, while combining theological symbols with constructive elements. The structure of the medieval motet, the variant strophic form and the focus on the horizontal combination of voices are the recurring motifs of many of Z. Bružaitė's compositions, which she fills with new content each time.

Aušra Strazdaitė-Ziberkienė

THE FESTIVAL "IŠ ARTI": ORIGINS AND DEVELOPMENT (1997-2020). WORKS OF THE KAUNAS DEPARTMENT OF THE LITHUANIAN COMPOSERS' UNION

The international contemporary music festival "Iš arti" was started as a modest festival aimed at promoting the music of Kaunas composers. Now the festival annually presents a wide range of music, created in 20th and 21st century.

The festival has hosted concerts in various spaces, educational art projects and meetings with composers. According to the organizers, the aim of the festival is to expand the listeners' taste, and to compare the processes, directions and themes of Lithuanian and world music. This article examines the dissemination of the works of composers of the Kaunas department of the Lithuanian Composers' Union in the festival repertoire, analyses how organizers have changed the way the festival is conceived throughout the course of its existence, the directions in which it has expanded, and the place it now occupies in Kaunas's cultural life.

Autoriai

Giedrius Kuprevičius – kompozitorius, karilionininkas, pedagogas. Kompozitoriaus Viktoro Kuprevičiaus sūnus, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys. 1868 m. baigė Lietuvos konservatoriją (Eduardo Balsio kompozicijos klasę). Dirbo pedagoginį darbą: Kauno J. Gruodžio muzikos mokykloje (1966–1975), Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakultete (1990–1999), Kauno technologijos universitete (2001–2012 Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas), jo iniciatyva universitete 2003 m. įsteigta Garso ir vaizdo menų technologijos katedra. 1971–1982 m. Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus atsakingasis sekretorius. 1988–1990 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministro pavaduotojas.

Operų „Ten, viduje“ (1976), „Prūsai“ (1996), „Karalienė Bona“ (1999), „Jobas“ (2002), baletų „Atviros jūros vaikas“ (1996), „Angelas iš Pustelnikų“ (2006), „Čiurlionis“ (2013), sarsuelos „DaliGala“ (2006), operetės „Kipras, Fiodoras ir kiti“ (2003), miuziklų „Devynbėdžiai“ (1974), „Ugnies medžioklė su varovais“ (1975), „Aš tau siunčiu labų dienų“ (1986), „Veronika“ (2008), roko oratorijos „Darbas ir duona“ (1979) ir daugybės kitų kūrinių, muzikos kino filmams ir dramos spektakliams autorius.

Parengė daugiau kaip 200 paskaitų ciklą „Muzikiniai trečiadieniai“ Kauno viešojoje bibliotekoje. Nuo 1968 m. nuolat bendradarbiauja spaudoje, esė „Atbuli metai“ (1995), „Juk pasakyta“ (1997), mokomosios knygos „Muzika teatre“ (2000), autobiografinės knygos „Koncertas“ (2014) autorius. LRT laidų „Kontrapunktas“, „Audiologai“ ir komentarų LRT radijo laidoje „Kultūros savaitė“ autorius, dalyvavo steigiant KTU studentų radijo stotį „Gaudeamus“.

1956 m. su tėvu V. Kuprevičiumi restauravo Kauno karilioną, juo koncertuoja. Elektroninės muzikos grupės „Argo“ (veikė 1979–1986) įkūrėjas ir vadovas, instrumentinio trio „Žaliakalnio vilkai“ narys.

2003 m. apdovanotas Gedimino ordino Karininko kryžiumi, 2006 m. – Lietuvos Respublikos Vyriausybės kultūros ir meno premija, 2013 m. – Lietuvos nacionaline kultūros ir meno premija, 2015 m. – Auksiniu scenos kryžiumi.

giedrius.kuprevicius@gmail.com

dr. Rūta Gaidamavičiūtė – humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Muzikologijos katedros profesorė. Monografijų „Osvaldas Balakauskas. Muzika ir mintys“ (Baltos lankos, 2000), „Vidmantas Bartulis. Tarp tylos ir garso“ (LMTA, 2007), „Juozas Antanavičius. Tarp muzikos, mokslo ir kalnų“ (LMTA, 2010), „Jonas Bruveris. Muzikos žemyno keliais“ (LMTA, 2014), „Donatas Katkus. Apie muzikos būtį“ (LMTA, 2015), autorinių straipsnių rinkinių „Nauji lietuvių muzikos keliai“ (LMTA, 2005), „Kūrybinių stilių pėdsakais. Pokalbiai su muzikais“ (LMTA, 2005), „Muzikos įvykiai ir įvykiai muzikoje“ (LMTA, 2008) autorė. 1988 m. pelnė kultūros fondo ir M. K. Čiurlionio draugijos premiją. 2015 m. įvertinta Vyriausybės kultūros ir meno premija. Moksliniai interesai: šiuolaikinė lietuvių muzika, ritmo problemos, liaudies ir profesinės muzikos ryšiai.

ruta.gaidamaviciute@lmta.lt

Zita Bružaitė – kompozitorė. 1994 m. baigė Lietuvos muzikos akademijos (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija) prof. J. Juzeliūno kompozicijos klasę, nuo 1996 m. yra Lietuvos kompozitorių sąjungos (LKS) narė. Su pertraukomis dėstė Vytauto Didžiojo universitete, Kauno technologijos universitete. Parašė mokslinių straipsnių ir recenzijų. Straipsnių ir tyrinėjimų temos – dabarties lietuvių kompozitoriai ir jų kūriniai.

bruzita@yahoo.com

Dainora Merčaitytė – muzikologė, pedagogė. 1985–1990 m. studijavo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje. 1990–2018 m. Lietuvos muzikos akademijos (nuo 2004 m. – Lietuvos muzikos ir teatro akademija) Kauno fakulteto dėstytoja-stažuotoja, vyr. asistentė, nuo 2004 m. – lektorė, nuo 2011 m. Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos akademijos lektorė. Nuo 2013 m. dirba Kauno J. Naujalio muzikos gimnazijoje.

Publikuoja straipsnius spaudoje, rengia viešas paskaitas, radijo laidas, veda koncertus.

dainoram@gmail.com

dr. Aušra Strazdaitė-Ziberkienė – humanitarinių mokslų daktarė, Kauno miesto muziejaus muziejininkė. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje baigė muzikologijos (2000, dr. Rimantas Janeliauskas) ir kompozicijos (2001, Rytis Mažulis) bakalauro bei kompozicijos magistro (2005, R. Mažulis) studijas. 2016–2020 m. Kauno technologijos universitete studijavo menotyros doktorantūroje (vadovas prof. dr. Darius Kučinskas), 2021 m. apgynė disertaciją „Lietuvybės apraiškos XIX a. muzikos leidiniuose“.

Nuo 2008 m. – M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos istorijos muziejaus (dabar Kauno miesto muziejus) muziejininkė. Straipsnių rinkinių „Lietuvos muzikos paveldo tyrimai: rinkiniai, asmenybės, tarpdalykinės sąsajos“ (2018), „Lietuvos muzikos paveldo tyrimai. Valstybingumo idėjos ir religinis paveldas“ (2019), ekspozicijos katalogo „Valstybės teatras. Tautą burianti muzika“ (2018) sudarytoja, knygos „Muzikos instrumentai vaikams“ (2014) bendraautorė. Nuo 2016 m. Kauno miesto muziejuje organizuoja konferencijas, skirtas Lietuvos muzikos paveldo tyrimams. Nuo 2017 m. *International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres* (IAML) narė, nuo 2019 m. – Lietuvos kompozitorių sąjungos narė.

Moksliniai interesai: XIX a.–XX a. pr. Lietuvos muzikos istorija, muzikos leidiniai, lietuvybės apraiškos juose, personalijos, XX a. I pusės Lietuvos muzikinė veikla, Valstybės teatras, Lietuvos žydų muzikinis paveldas, Kauno kompozitorių šiuolaikinė muzika.

a.ziberkiene@kaunomuziejus.lt

AUTORIŲ FOTOGRAFIJOS IŠ:

Giedrius Kuprevičius. 2011 m. Fot. **Ramūnas Danisevičius**. *Lietuvos kompozitorių sąjungos archyvas.*

Rūta Gaidamavičiūtė. 2011 m. Fot. **Martynas Aleksa**. *Lietuvos kompozitorių sąjungos archyvas*

Zita Bružaitė. 2011 m. Fot. **Rimantas Ivoška**. *Lietuvos kompozitorių sąjungos Kauno skyriaus archyvas.*

Dainora Merčaitytė. 2020 m. Fot. **Vida Kučinskienė**.

Aušra Strazdaitė-Ziberkienė. 2016 m. Fot. **Jurgita Ragaišienė**.

ISBN 978-609-8164-12-1